

VLOGA IN ODGOVORNOST PROJEKTANTA PRI PROJEKTIRANJU ENOSTANOVANJSKE STAVBE IN GRADNJI V LASTNI REŽIJI

Mojca Klemenčič Manič, univ. dipl. ekon., Ingra Stanislav Klemenčič, s. p., Gornja Radgona
mag. Zoran Cunk, Ministrstvo za notranje zadeve, Policijska uprava Maribor, Maribor
prof. dr. Štefan Bojnec, Univerza na Primorskem, Fakulteta za management, Koper
UDK 624.05
JEL: D020, D230, D780, L740

Povzetek

V prispevku analiziramo vlogo in pomen projektanta ter njegovih nadzornih organov pri projektiranju enostanovanjske stavbe in gradnji v lastni režiji. Odgovornost projektanta proučujemo pri ravnanjih, ki morajo biti skladna z zakonskimi določili in etično-moralnimi pravili družbene odgovornosti. Pri tem nas glede odgovornosti projektanta med izdelavo projektne dokumentacije zanimajo predvsem ugotovitve njegovih nadzornih organov, tj. poklicnih združenj (Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije in Inženirska zbornica Slovenije), med gradnjo pa tudi ugotovitve gradbenega inšpektorata. Kritično obravnavamo veljavni Zakon o graditvi objektov in pravilnike, ki določajo obveznosti projektanta in predvidevajo tudi sankcije. Pri projektiranju in gradnji so prisotni različni interesi in zakonodajalec mora v smislu kakovostnega delovanja institucij in družbeno odgovornega delovanja vpletenih udeležencev zagotoviti minimalne standarde za pripravo kakovostne projektne dokumentacije, ki je podlaga varne in zanesljive gradnje ter tudi bivanja v vseh enostanovanjskih stavbah.

Ključne besede: projektna dokumentacija, projektant, gradnja v lastni režiji, Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije, Inženirska zbornica Slovenije, gradbena inšpekcija, kakovost delovanja institucij, družbena odgovornost

Abstract

This paper analyses the role and importance of a house designer and his controlling bodies in the project of building a single-family house and in a home-construction building practice. We studied the responsibility of professional participants in practices that must be consistent both with the legal and the ethical-moral rules of corporate social responsibility. Regarding the house designer's responsibility in the project process, we are particularly interested in the findings of his supervision bodies, i.e. professional associations (Slovenian Chamber of Architecture and Spatial Planning and Slovenian Chamber of Engineers), as well as the findings of the building inspectorate in the building practice. The Construction Act and the rules are specifying the professional participants' obligations in the project process and providing enforcement penalties are critically analysed. In this process, different interests are represented, and the legislation must (in terms of institutional quality and socially responsible behaviour of institutions involved) ensure the minimum standards in preparing high quality project documentation, which is crucial for a safe and reliable building construction process and for living in the single-family houses.

Key words: project documentation, house designer, self-construction building practice, Slovenian Chamber of Architecture and Spatial Planning, Slovenian Chamber of Engineers, building inspection, institutional quality, social responsibility

1 Uvod

Gradnja enostanovanjske stavbe je za večino investitorjev enodružinskih hiš največji življenjski projekt (Klemenčič Maničeva in drugi 2011a). V Sloveniji je leta 2008 znašal delež izdanih gradbenih dovoljenj za novogradnje enostanovanjskih stavb vseh investitorjev (tj. pravnih in fizičnih oseb) v vseh grajenih stavbah 70 %, leta 2009 72 % in leta 2010 71 % (SURS, 2011, in

lastni izračun¹). To pomeni, da so več kot dve tretjini vseh projektov za pridobitev gradbenega dovoljenja za stavbe predstavljali projekti enostanovanjskih stavb, kar nazorno kaže na pomembnost tovrstne gradnje. Po oceni Ritonjeve (2006: 6) v povprečju 45 % kupljenega gradbenega materiala in opreme vgradijo investitorji

¹ Leta 2008 je bilo vsem investitorjem (tj. pravnim in fizičnim osebam) skupaj izdanih 4.556 gradbenih dovoljenj za novogradnje vseh vrst stavb, od tega 3.171 za novogradnje enostanovanjskih stavb, kar je 70 %. Leta 2009 je bilo skupaj izdanih 3.829 gradbenih dovoljenj za novogradnje vseh stavb (od tega 2.772 za novogradnje enostanovanjskih stavb, tj. 72 %), leta 2010 pa skupaj 3.192 vseh gradbenih dovoljenj za gradnjo stavb (od tega 2.265 za novogradnje enostanovanjskih stavb, tj. 71 %).

sami, kar pomeni, da skoraj polovica teh investorjev enodružinskih hiš v Sloveniji gradi v lastni režiji.

Že v začetni fazi odločitve o gradnji pa je v ta življenjski projekt treba vključiti projektanta, da pripravi projektno dokumentacijo za pridobitev gradbenega dovoljenja in pozneje še projekt za izvedbo. Skupaj z nadzornikom in izvajalcem (če investitor hiše ne gradi v lastni režiji) je projektant ključni udeleženec gradnje. Klemenčič Maničeva in drugi (2011a: 63–76) so proučevali racionalnost vedenja investorjev pri gradnji enostanovanjskega objekta oziroma njihovo nezakonito ravnanje pri gradnji v lastni režiji in ugotovili, da je treba zagotoviti kakovostno institucionalno okolje in delovanje institucij pri izpolnjevanju odgovornosti pri vseh udeležencih gradnje enostanovanjskih objektov, ne samo pri investitorju. Tudi če investitor enostanovanjski objekt gradi v lastni režiji, sta v skladu z veljavno zakonodajo obvezna udeleženca gradnje takega objekta tudi projektant in nadzornik, ki predstavljata gospodarski subjekt oz. fizično osebo, ki nastopa v njunem imenu. Klemenčič Maničeva in drugi (2011b: 7–33) ugotavljajo, da investitor lahko zaupa nadzorniku, vendar pa ostajajo odprta nekatera druga vprašanja delovanja institucij in institucionalnega okolja, za katera bo zaradi zagotavljanja celostne družbene odgovornosti treba čim prej poiskati rešitve in ustrezno ureditev. V tem prispevku je poudarek na analizi in prikazu teženj ter ravnanj oz. vlogi projektanta kot strokovne osebe pri gradnji enostanovanjskega objekta z vidika njegove osebne in družbene (ne)odgovornosti.

Pogoj za začetek gradnje je pravnomočno gradbeno dovoljenje, ki ga brez vključitve projektanta ni mogoče pridobiti. Za enostanovanjske stavbe lahko celotno projektno dokumentacijo za pridobitev gradbenega dovoljenja pripravi zgolj en projektant, in sicer arhitekt. Zaradi tega je njegova odgovornost v tej prvi fazi toliko večja. Poleg tega gre za izjemno zapleten in dolgotrajen upravni postopek, v katerem se predpisi razmeroma pogosto spreminjajo, po mnenju Grudnove in Kovačeve (2007: 63) zaradi političnih prioritet, potreb iz prakse, pa tudi presoje ustavnosti in zakonitosti predpisov pred ustavnim sodiščem. Projektant pa je prisoten tudi med samo gradnjo. Kot odgovorni vodja projekta za pridobitev gradbenega dovoljenja (v nadaljevanju PGD) nadzoruje, ali gradnja objekta poteka v skladu s PGD (četrti odstavek 45. Zakona o graditvi objektov, Ur. l. RS, št. 110/02, s spremembami – v nadaljevanju ZGO-1). Investitor lahko pri svojem projektantu PGD naroči še izdelavo projekta za izvedbo (v nadaljevanju PZI), lahko pa ga izdela tudi drug projektant, ki v postopek izdelave PGD ni bil vključen. Vsebinska PZI je še posebej pri enostanovanjski stavbi bistveno obsežnejša od vsebine projekta PGD. Projektanta PGD oz. odgovornega vodjo projekta PGD pa lahko investitor med izvajanjem del pooblasti tudi za izvajanje gradbenega nadzora, lahko pa to nalogo zaupa kateremu koli drugemu projektantu, ki sicer pri izdelavi projekta PGD (ali tudi pozneje PZI) ni

sodeloval.

Nova institucionalna ekonomija obravnava institucionalne, družbene in pravne norme ter pravila, ki vplivajo na ekonomske aktivnosti in vedenje ekonomskih subjektov (Coase 1998; Williamson 2000; North 2005). Na drugi strani dialektična teorija sistemov (Mulej 2000: 63) za razumevanje in doseganje celovitosti poudarja, da je treba vedenje ljudi in organizacij obravnavati v skladu s sodobnimi potrebami človeštva, tj. družbeno odgovornostjo. Pri tem bomo upoštevali troje. Prvič, osebno in družbeno odgovornost (Carroll in Buchholz, 2000: 750) projektanta in njegova ravnanja za doseganje njene zakonske sestavine, tj. ravnanje v skladu z veljavnimi pravnimi akti, ter etične vsebine, tj. ravnanje v skladu z moralno-etičnim glediščem skupnosti. Drugič, potencialno (ne)usklajenost interesov in zahtev investitorja ter nadzornika z ekonomsko funkcijo projektanta. In tretjič, osredotočili se bomo na pojavnost kaznivih ravnanj projektanta kot bistvenih kazalnikov izpolnjevanja zakonske in etične vsebine obče konsistentnosti² (Cunk 2010: 6).

Naš raziskovalni problem je ovrednotiti izhodišča in poiskati odgovor na vprašanje, ali se – ob odsotnosti jasno postavljenih pravil in meril ter z njihovim nenehnim ad hoc spreminjanjem glede na moč različnih lobijev oz. interesnih skupin – projektant kot bistveni udeleženec pri gradnji vede osebno in družbeno odgovorno ter pretežno spoštuje etično-moralne norme in določila pozitivne zakonodaje ter ali so institucije državne uprave s svojim aparatom za nadzor nad delom projektantov učinkovite in uspešne. Temeljni namen je ovrednotiti osebno in družbeno odgovornost projektanta v izbranem obdobju (2006–2010) v Sloveniji. Poseben poudarek je na ovrednotenju z vidika vloge in pomena projektanta ter njegovih nadzornih organov pri projektiranju enostanovanjskega objekta. Temeljni cilj pa je s statistično analizo obstoječih sekundarnih podatkov prikazati pojav kaznivih ravnanj projektantov v Sloveniji. Kot ključna novost in bistveni prispevek k znanosti sta kritično ovrednotenje in prikaz merila zaupanja investitorja projektantu kot udeležencu pri projektiranju enostanovanjske stavbe. Merilo zaupanja je prikazano z analizo inšpekcijskih ukrepov gradbenih inšpektorjev kot prekrškovnega organa pri nadzoru nad delom projektantov in z analizo podatkov o kaznivih dejanjih projektantov in kazenskih sankcijah, ki so jim bile izrečene. Prikazane pa so tudi nekatere dileme, ki za projektanta pomenijo dodatne zahteve (npr. nadziranje gradnje na podlagi PZI in ne zgolj PGD, gradbeni in projektni nadzor, ki ga opravljata dva različna strokovnjaka in ni združen v eni osebi, ipd.)

² Cunk (2010: 3) primerjalno s Carrolovo piramido družbene odgovornosti meni, da ni smiselno govoriti o podrejenih ali nadrejenih stopnjah (ekonomski, zakonski, etični in filantropski), temveč o hkratni in enakovredni obravnavi teh nepogrešljivih, nujnih in zahtevanih sestavinah obče (vseobsegajoče) konsistentnosti (usklajenosti, neprotislovnosti in doslednosti).

Prispevek je v nadaljevanju sestavljen iz treh delov. V drugem delu je podrobneje predstavljen nujni udeleženec gradnje, tj. projektant, s posebnim poudarkom na njegovi vlogi in prispevku pri doseganju bistvenih lastnosti gradnje objekta. V tem delu predstavimo tudi nekatere dileme projektanta pri projektiranju enostanovanjskih stavb, grajenih v lastni režiji, ki se pojavljajo v odnosu med projektantom in investitorjem ter med projektantom in nadzornikom in lahko glede konkretne projektantove odločitve povzročijo dvom ter zastavijo vprašanje o njegovi osebni in družbeni (ne)odgovornosti. V tretjem delu prikažemo glavne nadzornike dela projektanta (tj. poklicni združenji in državne organe) ter njihove ugotovitve o (ne)odgovornosti projektanta kot udeleženca pri projektiranju in gradnji. V sklepnem delu navajamo glavne ugotovitve, ki se nanašajo predvsem na kritično oceno zakonske ureditve in njihove posledice, ter predlagamo nekatere pobude, ki bi bile lahko podlaga za obravnavo »nečesa več«, kar bo bistveno vplivalo na občutek družbene odgovornosti udeleženih subjektov pri gradnji enostanovanjske hiše v lastni režiji.³ Za oblikovanje bistvenih spoznanj o vlogi in odgovornosti projektanta pri gradnji enostanovanjske stavbe, ki je v Sloveniji pogosto grajena v lastni režiji, smo navedli tudi pregled uporabljene strokovne literature in vire, ki se nanašajo na tematiko prispevka. Za proučitev dogodkov (ne)odgovornosti projektanta v praksi v obravnavanem obdobju pa so bili s statistično analizo obdelani sekundarni podatki.

2 Projektant kot ključni udeleženec gradnje

2.1 Projektiranje kot podlaga za izvedbo gradnje

Investitorja kot pobudnika gradnje objekta bi pogosto lahko opredelili s pojmom *laik* (Plavšak 1998: 16 in 17), ki označuje lastnosti tiste od pogodbenih strank, ki v razmerju do predmeta pogodbe ne potrebuje posebnega strokovnega znanja, ker je izvedbo storitev, potrebnih za doseganje pogodbenega rezultata, zaupala osebi, ki tako strokovno znanje ima oziroma ponuja strokovne storitve, ki tako strokovno znanje vključujejo. Čeprav investitor pri gradnji enostanovanjske stavbe v lastni režiji kot homo oeconomicus praviloma teži k uravnoteženju (minimaliziranju) ekonomske vloge in stroškov gradnje (več o tem Klemenčič Maničeva in drugi 2011a), pa ZGO-1 kot bistvene lastnosti objektov opredeljuje skladnost

s prostorskimi akti, zanesljivost in evidentiranost (13. člen). Kot prvo navedeni način zagotavljanja skladnosti s prostorskimi akti in zanesljivosti navaja ZGO-1 projektiranje (prvi odstavek 14. in 15. člena), pri čemer je treba poudariti, da je zanesljivost treba dosegati s takimi gradbenimi proizvodi in materiali ter tako, da bo objekt zanesljiv v celoti. Doseganje skladnosti s prostorskimi akti in zanesljivost sta pogoja za doseganje tretje bistvene lastnosti, in sicer evidentiranja. Ves čas pa je treba omogočiti, da bo objekt tudi ob uporabi zagotavljal funkcionalno oviranim osebam dostop, vstop in uporabo brez grajenih in komunikacijskih ovir (18. člen ZGO-1).

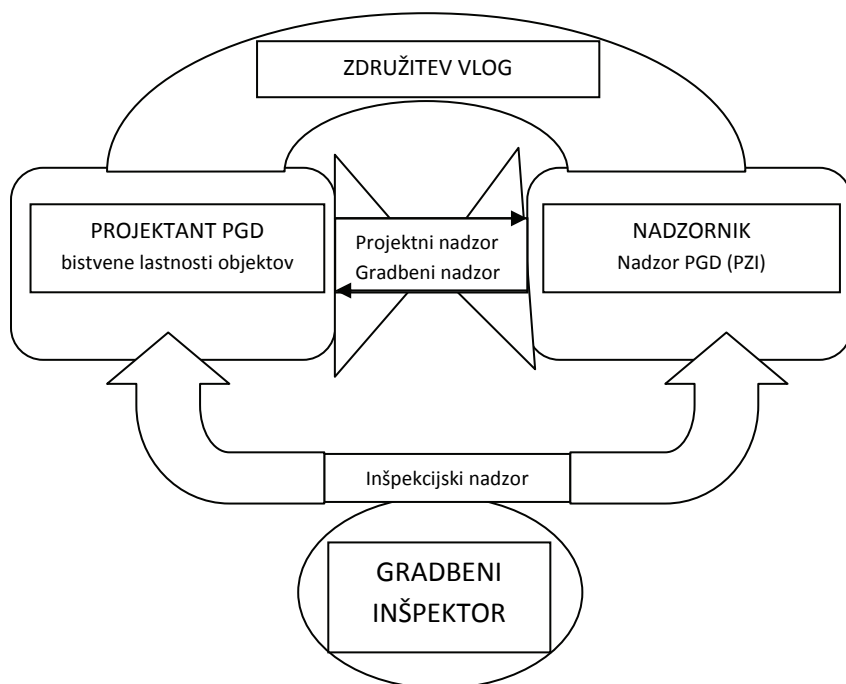
Projektiranje je izdelovanje projektne dokumentacije in z njim povezano tehnično svetovanje, ki se glede na vrsto načrtov, ki sestavljajo tako dokumentacijo, deli na arhitekturno in krajinskoarhitekturno projektiranje, gradbeno projektiranje in drugo projektiranje (5. točka prvega odstavka 2. člena ZGO-1).

Projektant pri projektiranju ne upošteva le želja investitorja in izpolnjevanja njegove ekonomske vloge ali doseganja svoje ekonomske vloge in svojega praga oziroma ravni družbene odgovornosti, temveč mu ZGO-1 določa tudi nadzorstvene vloge in organe: v smislu izvedbe gradbenega in inšpekcijskega nadzora, ki naj bi zagotovila izvajanje že dogovorjenih, določenih in potrjenih določb gradnje objekta oziroma naj bi ob tem zagotovila tudi spoštovanje zakonske sestave osebnosti in družbene odgovornosti ter s tem nadgradila odnos investitor-projektant na višji ravni investitor-projektant-družba. Projektant je tako (lahko) udeleženec v postopku:

- gradbenega nadzora, ki pomeni opravljanje strokovnega nadzorstva na gradbišču, s katerim se preverja, ali gradnja poteka po projektu za pridobitev gradbenega dovoljenja, na podlagi katerega je bilo izdano gradbeno dovoljenje, in nadzorujejo kakovost izvedenih del, gradbeni proizvodi, drugi materiali, inštalacije in tehnološke naprave, ki se vgrajujejo v objekt, ter ali se pri opravljanju del spoštujejo dogovorjeni roki gradnje (točka 8.3 prvega odstavka 2. člena ZGO-1). Gradbeni nadzor izvaja nadzornik, tj. pravna ali fizična oseba, ki kot gospodarsko dejavnost opravlja storitve pri opravljanju gradbenega nadzora (točka 4.4 prvega odstavka 2. člena ZGO-1) (več o nadzorstveni funkciji pri gradnji enostanovanjskega objekta v lastni režiji v Klemenčič Maničeva in drugi 2010b);
- inšpekcijskega nadzora, s katerim se nadzoruje zlasti, ali so izpolnjeni pogoji za začetek gradnje oziroma drugih del po tem zakonu, ali se gradnja oziroma sprememba namembnosti izvaja skladno z izdanim gradbenim dovoljenjem, ali se objekti gradijo ter ali so zgrajeni in vzdrževani tako, da zagotavljajo zanesljivost in izpolnjujejo bistvene zahteve po tem zakonu, ali so izpolnjeni pogoji za začetek uporabe

³ Cunk (2010) to imenuje ekocentrično filantropska sestavina obče konsistentnosti. V piramidi družbene odgovornosti (Carroll in Buchholz 2000, 750) je etična odgovornost opredeljena kot izvajanje aktivnosti, ki jih pričakuje družba, filantropska odgovornost pa pomeni najvišjo (zaželeno) raven, ki jo sestavljajo fakultativne aktivnosti. Cunk (2010: 4) ekocentrično filantropsko sestavino obče konsistentnosti podjetja opredeli kot nujno sestavino, ki je za vse druge sestavine temeljna nit pri aktiviranju ustvarjalnosti in prehodu k zakonitvi zmernosti.

Slika 1: Primerjava vlog projektanta oz. nadzornika pri gradnji

objektov po tem zakonu, ali udeleženci pri graditvi objektov, ko opravljajo dejavnost prostorskega načrtovanja, projektiranja, revidiranja, gradnje in gradbenega nadzora, izpolnjujejo pogoje, določene s tem zakonom, ali se dela, za katera ni treba pridobiti dovoljenj po tem zakonu, izvajajo v skladu s prostorskimi akti in gradbenimi predpisi, in ali se gradi objekt, za katerega je izdan sklep, s katerim sta se dovolila obnova postopka in zadržanje izvršitve gradbenega dovoljenja (145. člen ZGO-1). Inšpekcijski nadzor opravlja gradbeni inšpektor, ki izvaja nadzorstvo tudi nad izpolnjevanjem bistvenih lastnosti objektov: skladnosti s prostorskimi akti, zanesljivosti in evidentiranosti (13. člen ZGO-1), kar vsekakor vključuje tudi nadzor nad izvajanjem predpisanih aktivnosti projektanta po ZGO-1.

Na sliki 1 je prikazana primerjava vlog projektanta oz. nadzornika pri gradnji. Projektant PGD je tisti, ki mora že med izdelavo projektne dokumentacije PGD zagotoviti bistvene lastnosti objektov (skladnost s prostorskimi akti, zanesljivost in evidentiranost). ZGO-1 pa mu od leta 2008 nalaga tudi obveznost izvajanja projektantskega (projektne) nadzora, saj mora pri gradnji objekta, ki ga je projektiral, nadzorovati, ali gradnja objekta poteka v skladu s projektom PGD (četrti odstavek 45. člena ZGO-1). Po drugi strani pa je v ZGO-1 že vpeljan pojem siceršnjega nadzornika (gradbeni nadzor), ki med drugim preverja tudi, ali se v projekt za izvedbo (PZI), ki pomeni nadgradnjo PGD) sproti vnašajo vse tiste spremembe in dopolnitve, ki nastajajo med gradnjo, in ali se s takimi

spremembami strinjata investitor in projektant (prvi odstavek 88. člena ZGO-1). Projektni in gradbeni nadzor se v praksi (sploh pri gradnji enostanovanjskih stavb, še posebej v lastni režiji) prepletata, saj sta združena v isti osebi. Tako se postavlja vprašanje o smiselnosti uvedbe tega dodatnega, projektantskega nadzora nad siceršnjim gradbenim nadzorom (več o tem v poglavju 2.3). Poleg tega pa ne smemo spregledati, da nad obema nadzoroma bedi še en nadzorni organ, ki ga določi država, tj. gradbeni inšpektor.

V nadaljevanju podrobneje pojasnjujemo in prikazujemo ključne dileme in nejasnosti udeležencev gradnje, ki se nanašajo predvsem na vlogo in pomen projektanta pri izvajanju določil ZGO-1 in njegovih podzakonskih aktov.

2.2 Udeleženci projektiranja objekta in dileme pri izvajanju njihovih del

2.2.1 Udeleženci projektiranja objekta

Udeleženci med projektiranjem objekta nastopajo v teh treh vlogah: projektant, odgovorni projektant in odgovorni vodja projekta. Temeljna značilnost vseh je, da imajo lastnost strokovne osebe, torej osebe z ustreznim strokovnim znanjem za opravo storitev, ki so predmet pogodbe in so potrebne pri gradnji objekta ter za katere naročnik (praviloma investitor) sam nima zadosti znanja ali pa tako znanje sicer ima, vendar se s posameznimi strokovnimi vprašanji v zvezi z gradnjo zaradi katerega

koli vzroka ne želi ukvarjati (Plavšak 1998: 16).

Projektanta izbere investitor. Projektant je pravna ali fizična oseba, ki kot gospodarsko dejavnost opravlja storitve pri projektiranju (točka 4.2 prvega odstavka 2. člena ZGO-1). Dejavnost projektiranja sme tako opravljati pravna ali fizična oseba, ki ima kot gospodarska družba ali zadruga v sodni register vpisano dejavnost projektiranja oziroma ima kot samostojni podjetnik posameznik tako dejavnost priglašeno pri pristojni davčni upravi (prvi odstavek 28. člena ZGO-1). Če samostojni podjetniki posamezniki ali ustanovitelji gospodarske družbe oziroma zadruge sami ne izpolnjujejo z zakonom predpisanih pogojev za odgovornega projektanta, mora imeti taka pravna oziroma fizična oseba takrat, ko opravlja dejavnost projektiranja, s pogodbo o zaposlitvi, s pogodbo o delu v skladu z obligacijskimi razmerji, s kooperacijo ali na drug zakonit način zagotovljeno sodelovanje ustreznega števila posameznikov, ki izpolnjujejo z zakonom predpisane pogoje za odgovornega projektanta (drugi odstavek 28. člena ZGO-1). Ob navedenih pogojih in pogoju vzajemnosti lahko opravljajo dejavnost projektiranja tudi tuje pravne osebe in njihove podružnice v Sloveniji (tretji odstavek 28. člena ZGO-1). Dejavnost projektiranja pa sme opravljati tudi posameznik, ki izpolnjuje z ZGO-1 predpisane pogoje za odgovornega projektanta, če poleg pogojev, določenih z delovnopravnimi in drugimi predpisi, izpolnjuje še pogoj, da ima v skladu z določbami ZGO-1 pridobljeno licenco za samostojno opravljanje arhitekturnega oziroma krajinskoarhitekturnega projektiranja.

Projektant, ki prevzame v izdelavo projektno dokumentacijo, mora za vse načrte, ki sestavljajo projekt, imenovati odgovorne projektante (prvi odstavek 45. člena ZGO-1). Odgovorni projektant je posameznik, ki projektantu odgovarja za skladnost načrta, ki ga izdelava, s prostorskimi akti, gradbenimi predpisi in pogoji pristojnih soglasodajalcev (točka 4.2.1 prvega odstavka 2. člena ZGO-1). Odgovorni projektant je posameznik, ki je pri pristojni poklicni zbornici vpisan v ustrezen imenik in ima po končanem študiju za pridobitev univerzitetne izobrazbe najmanj pet let delovnih izkušenj na področju projektantskih storitev, če nastopa kot odgovorni projektant načrta za manj zahtevni objekt, oziroma najmanj tri leta delovnih izkušenj na področju projektantskih storitev, če nastopa kot odgovorni projektant načrta za manj zahtevni oziroma enostavni objekt, po končanem študiju za pridobitev visoke strokovne izobrazbe pa najmanj sedem let pri zahtevnih objektih in najmanj pet let pri manj zahtevnih in enostavnih objektih (drugi odstavek 45. člena ZGO-1). Tuja fizična oseba lahko ob pogoju vzajemnosti nastopa kot odgovorni projektant, če je v času, ko nastopa kot odgovorni projektant, pri pristojni poklicni zbornici vpisana v ustrezen imenik (46. člen ZGO-1). Gre torej za inženirja oz. strokovnjaka ustrezne stroke (arhitekture, gradbeništva, strojništva in druge tehnične stroke), ki po uspešno opravljenem strokovnem izpitu pridobi glede na svoje področje naziv

odgovornega projektanta.

Za zagotavljanje osebne odgovornosti mora odgovorni projektant vsako zaključeno sestavino načrta, ki ga je izdelal, potrditi s svojim podpisom in identifikacijsko številko, s čimer jamči, da je načrt, ki ga je izdelal, v skladu s prostorskimi akti in gradbenimi predpisi ter pogoji pristojnih soglasodajalcev (prvi odstavek 47. člena ZGO-1).

Pri projektiranju mora investitor imenovati odgovornega vodjo projekta (drugi odstavek 27. člena ZGO-1), ta pa investitorju odgovarja za medsebojno usklajenost vseh načrtov, ki sestavljajo projektno dokumentacijo (točka 4.2.2 prvega odstavka 2. člena ZGO-1). Tudi odgovorni vodja projekta mora za zagotavljanje osebne odgovornosti vsako zaključeno sestavino projekta potrditi s svojo identifikacijsko številko in podpisom, s čimer prevzema odgovornost za medsebojno usklajenost vseh načrtov projekta (drugi odstavek 47. člena ZGO-1).

V nadaljevanju prispevka uporabljamo za vse tri predstavljene vloge enoten izraz »projektant«, razen ko je posebnost posamezne vloge ključna za pojasnjevanje oz. prikazovanje dela tematike.

Projektant investitorju pripravi projektno dokumentacijo za PGD, na podlagi katere ta pridobi gradbeno dovoljenje. Investitor pa mora pred začetkom izvajanja del pri projektantu naročiti še izdelavo PZI, ki ga sestavljajo načrti podrobnejših tehničnih rešitev in detajlov, ki nadgrajujejo posamezne načrte projekta PGD (26. člena Pravilnika o projektni dokumentaciji). PGD, kot izhaja že iz poimenovanja, je namreč namenjen zgolj upravnemu postopku pridobitve gradbenega dovoljenja, ne pa izvajanju del, saj njegova vsebina za gradnjo objekta ne zadostuje. Pogosto se napačno domneva (razvidno npr. iz razprav na spletnem forumu podsvojostreho.net), da PZI pri gradnji enostanovanjskega objekta, zlasti v lastni režiji, ni potreben, kar ne drži. Ker je investitor tisti, ki izvaja dela (tj. izvajalec), veljajo zanj enake obveznosti, ki jih ZGO-1 nalaga izvajalcu, saj za gradnjo v lastni režiji niso določene izjeme od splošnih pravil. S tem je povezana tudi ena od nalog izvajalca (pri gradnji v lastni režiji torej investitorja), in sicer da mora na gradbišču izvajati dela po projektu za izvedbo (2. točka prvega odstavka 83. člena ZGO-1), poleg tega pa mora zagotoviti tudi, da je na gradbišču ves čas gradnje na vpogled vsaj en izvod gradbenega dovoljenja ter vsaj tisti del projekta za izvedbo, ki je potreben glede na trenutno stanje izvajanja gradnje (tretji odstavek 84. člena ZGO-1).

2.2.2 Ključne dileme pri projektiranju enostanovanjske stavbe

Vsebinsko projektne dokumentacije natančno določata ZGO-1 in Pravilnik o projektni dokumentaciji (Ur. l.

RS, št. 55/08). Za izdajo gradbenega dovoljenja je treba na upravno enoto vložiti projekt PGD, katerega namen je zgolj pridobitev gradbenega dovoljenja. Pravilnik podrobneje predpisuje vsebino PGD in pri enostanovanjski stavbi določa izjemo od splošnih pravil. V tem primeru namreč PGD vključuje zgolj vodilno mapo in načrt arhitekture; namesto načrta gradbenih konstrukcij pa le izjavo odgovornega projektanta, da bo objekt mehansko odporen in stabilen (35. člen pravilnika). Skladno s področno zakonodajo je treba tudi pri enostanovanjski stavbi izdelati še nekatere elaborate (npr. elaborat gradbene fizike, zasnovo požarne varnosti in geodetski načrt).

Dokonce leta 2008 so investitorji manj zahtevnih objektov, kamor praviloma spadajo enostanovanjske stavbe, lahko na upravno enoto vložili PGD, ki je bil izdelan po Pravilniku o projektni in tehnični dokumentaciji (Ur. l. RS, št. 66/04 in 54/05). Skladno s 7. členom tega pravilnika so takrat obvezne načrte že za PGD poleg načrta arhitekture sestavljali še najmanj načrt gradbenih konstrukcij, načrt električnih inštalacij in električne opreme, načrt strojnih inštalacij in strojne opreme ter načrt telekomunikacij. Ker Pravilnik o projektni in tehnični dokumentaciji izjeme za enostanovanjske stavbe (še) ni predvideval, so bili torej vsi bistveni projektanti (vsaj gradbeni in strojni inženir ter elektroinženir) vključeni v projektiranje že med izdelavo PGD.

Ker projekti enostanovanjskih stavb pomenijo več kot dve tretjini vseh projektov za pridobitev gradbenega dovoljenja za stavbe, je to razmeroma velik delež v celotnem povpraševanju po teh storitvah. Dokumentacijo PGD pa lahko od druge polovice leta 2008, ko je v prehodnem obdobju že začel veljati nov Pravilnik o projektni dokumentaciji, izdelava zgolj en projektant. Ta projektant (tj. arhitekt) pa bi moral praviloma že v izdelavo PGD vključiti še vsaj projektanta gradbene stroke, ki naj bi na podlagi načrta gradbenih konstrukcij dal izjavo o mehanski odpornosti in stabilnosti objekta. Arhitekt, ki je kot edini vključen odgovorni projektant hkrati tudi v vlogi odgovornega vodje projekta, od gradbenega inženirja tako upravičeno pričakuje, da bo med pripravo PGD izdelal vsaj statični izračun.

Pojavlja pa se ključno vprašanje, in sicer katere stroke mora biti (oz. je lahko) odgovorni projektant, ki da tako izjavo o mehanski odpornosti in stabilnosti objekta. Zakonodajalec tega namreč ni določil. V Pravilniku o projektni dokumentaciji je navedeno le, da je potrebna »izjava odgovornega projektanta« (tretja alineja 35. člena). Pričakovali bi nedvoumno navedbo, kot npr. »izjava odgovornega projektanta gradbene stroke«, ki je za to ustrezno usposobljen. Glede na trenutno vsebino 35. člena lahko to izjavo da odgovorni projektant katere koli stroke, kar je lahko s strokovnega stališča sporno. Ker ta izjava nadomešča načrt gradbenih konstrukcij, je s strokovnega stališča merodajna le, če jo da oseba, ki je za pripravo tovrstnih načrtov tudi usposobljena, to

pa je lahko le gradbeni inženir. Iz uradnega odgovora Ministrstva za okolje in prostor (MOP) na vprašanje prve avtorice prispevka z dne 14. julij 2008 je razvidno naslednje: »Ker v Pravilniku o projektni in tehnični dokumentaciji ni navedeno, katere stroke mora biti projektant, ki poda izjavo o mehanski odpornosti in stabilnosti objekta, to pomeni, da je to lahko odgovorni projektant katere koli stroke. Vsekakor pa bo v praksi običajno in je zaradi zavarovanja odgovornosti odgovornega projektanta, ki bo podal tovrstno izjavo, tudi najbolj priporočljivo, da se tovrstna izjava kljub temu poda na podlagi predhodno izdelanega izračuna gradbenega strokovnjaka za statiko.«

To priporočilo ni zavezujoče in zato lahko tovrstno izjavo na podlagi Pravilnika o projektni dokumentaciji da tudi arhitekt. Vprašanje je, ali je strokovna usposobljenost arhitekta zadostna za izdelavo statičnega izračuna in s tem za podajo tovrstne izjave. Ker je arhitekt član Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS) in ne Inženirske zbornice Slovenije (IZS), se s tovrstno izjavo ne izpostavlja morebitnim disciplinskim ukrepom, kot je izključitev iz IZS, ker arhitekt ni njen član. ZAPS zato ne more povsem osebno odgovorno ocenjevati strokovnosti za nekaj, za izdelavo česar njihov član ni pridobil strokovne licence. Čeprav je s strokovnega stališča taka ureditev sporna, zakonodajalec tovrstno podajanje izjave dopušča. Vendar pa hkrati ne smemo spregledati, da se skladno s prvim odstavkom 228. člena ZGO-1 šteje, da osebe, ki so z dnem uveljavitve ZGO-1 vpisane v imenik pooblaščenih inženirjev ali v posebni imenik odgovornih projektantov v skladu z določbami ZGO, izpolnjujejo pogoje za odgovornega projektanta po tem zakonu za tisto vrsto načrtov, v zvezi s katerimi so opravili posebni del strokovnega izpita. Šteje se torej, da oseba, na katero se glasi potrdilo o strokovnem izpitu za opravljanje projektantskih storitev s področja arhitekturne stroke, izpolnjuje pogoje za izdelovanje načrtov arhitekture (drugi odstavek 228. člena ZGO-1).

Čeprav arhitekt v pripravo projekta PGD za enostanovanjsko stavbo vključi gradbenega inženirja, pa izdelava načrta gradbenih konstrukcij za pridobitev gradbenega dovoljenja ni potrebna, pa tudi ne izdelava načrta električnih inštalacij in električne opreme ter strojnih inštalacij in strojne opreme. To ne pomeni, da jih investitorju pozneje ne bo treba naročiti, saj namreč ZGO-1 izvajalca (pri gradnji v lastni režiji je to investitor) nedvomno obvezuje, da mora na gradbišču izvajati dela po projektu za izvedbo (2. točka prvega odstavka 83. člena ZGO-1). PZI v primerjavi s PGD pri enostanovanjskem objektu poleg podrobnejšega načrta arhitekture vključuje še druge, prej omenjene načrte. Veliko investitorjev enostanovanjskih objektov (razvidno npr. iz razprav na spletnem forumu podsvojostreho.net) pa naroča samo PGD, ki ne vključuje podrobnejših načrtov, ki so nujni za pravilno izvedbo gradnje ter vsebujejo tudi natančen projektantski predračun s popisom del in razne detajle, pomembne za samo

izvajanje del pri gradnji objekta.

Leban (2011a) navaja, da Pravilnik o projektni dokumentaciji ni nastajal tako, kot so si zamišljali in želeli v IZS, ter da so inženirji le deloma sodelovali pri njegovem nastanku. Leban (2011b) si prizadeva tudi za to, naj se iz tega pravilnika izločijo nesprejemljive določbe o obsegu PGD za enostanovanjske stavbe, ker je tudi zanje treba izdelati načrte vseh strok (ne le arhitekture). Z uvedbo pravilnika se je namreč obseg dela bistveno zmanjšal ne le pri gradbenih in strojnih inženirjih, ampak tudi pri elektroinženirjih, torej le pri članih IZS. Poudariti je treba, da so se zaradi tega sicer poenostavili postopki urejanja dokumentacije za pridobitev gradbenega dovoljenja (ne pa tudi dokumentacije za gradnjo), vendar pa je navedeno investitorjem tudi omogočilo zavestno izogibanje izvedbi določenih aktivnosti pri gradnji objekta, ki pa lahko bistveno vplivajo na oceno (tudi ekonomsko) celotne kakovosti objekta. Zaradi tega bi se navidezno kratkoročno postopki gradnje zaostрили, vendar bi dolgoročno to vodilo do bolj urejene in prijazne državne uprave, saj je treba že danes morebitne pomanjkljivosti naknadno odpraviti v manj urejenem institucionalnem okolju.

Po mnenju Voljčanka in Glavnika (2011) so bili tudi načrti in vsebina električnih inštalacij vseskozi podcenjeni v primerjavi z drugimi strokami, ki nastopajo med izdelavo projektne dokumentacije. Leta 2009 je bil zato sprejet Pravilnik o zahtevah za nizkonapetostne električne inštalacije v stavbah (Ur. l. RS, št. 41/09 in 2/12), ki v prvem odstavku 13. člena določa, da mora odgovorni projektant v tehničnem poročilu načrta električnih inštalacij in električne opreme projekta za pridobitev gradbenega dovoljenja in v njegovi vodilni mapi (v prilogi 1, v obrazcu 0.4, v točki »Druge klasifikacije«) izrecno navesti, ali je načrt izdelan na podlagi tehnične smernice ali na podlagi 8. člena tega pravilnika. To pomeni, da mora pripravljavec vodilne mape obvezno zapisati, na podlagi česa je izdelan načrt električnih inštalacij in električne opreme. Ta načrt pa pri enostanovanjski stavbi ni sestavni del projekta PGD, zato tovrstne inštalacije v sklopu projekta PGD niso obdelane. Mnenje MOP na vprašanje prve avtorice z dne 2. september 2010 glede te problematike je takole: »Ker Pravilnik o zahtevah za nizkonapetostne električne inštalacije v stavbah ne določa izjem, mora biti v vodilni mapi vsake projektne dokumentacije za novo gradnjo in rekonstrukcijo stavbe tudi navedba podlage za projektiranje.« Iz odgovora lahko sklepamo, da je to podlago po mnenju MOP treba navesti ne glede na to, če je tovrsten načrt med izdelavo PGD izdelan ali ne in taka je tudi praksa.

Ker ZGO-1 med drugim določa, da mora izvajalec (pri gradnji v lastni režiji torej investitor), ki izvaja konkretna dela, zagotoviti, da je na gradbišču ves čas gradnje na vpogled vsaj tisti del projekta za izvedbo, ki je potreben glede na trenutno stanje izvajanja gradnje (tretji odstavek 84. člena). To pomeni, da je treba med

napeljevanjem električnih inštalacij oz. vgrajevanjem električne opreme ta dela izvajati v skladu z načrti inštalacij. Vendar pa energetski inšpektorji, pristojni za nadzor nad izvajanjem določb Pravilnika o zahtevah za nizkonapetostne električne inštalacije v stavbah (Ur. l. RS, št. 41/09 in 2/12), pri enostanovanjskih objektih nimajo nobenih pooblastil za nadzor. Že zaradi lastnosti elektrike kot potencialno življenjsko nevarne sile bi bil tak sproten nadzor, ki bi ga opravljal neodvisni organ, kot je npr. gradbeni inšpektor, smiselni (več o tem Klemenčič Maničeva in drugi 2011a). V tretjem odstavku 15. člena je namreč določeno, da so predmet inšpekcijskega nadzora električne inštalacije v vseh stavbah, razen enostanovanjskih in dvostanovanjskih stavb. Kako varne so torej inštalacije v enostanovanjskih stavbah tistih investitorjev, ki so npr. gradili v lastni režiji, ni znano – dejstvo pa je, da v to skupino spada vsaka tretja stavba v Sloveniji (SURS, 2011, in lastni izračun). Pri gradnji enostanovanjskega objekta gradbišče obično le gradbeni inšpektor, ki ima končano fakulteto za arhitekturo ali gradbeništvo in ni pristojen za preveritev inštalacij. Gradnja v lastni režiji je lahko koristna, vendar pa lahko varčevanje pri sami izvedbi del pomeni veliko nevarnost za poznejše bivanje.

Eden od obveznih elaboratov v okviru PGD je tudi elaborat gradbene fizike, ki mora biti izdelan skladno s Pravilnikom o učinkoviti rabi energije v stavbah (Ur. l. RS, št. 52/10). Pri njegovem izračunu je potrebno znanje arhitekta, gradbenega in strojnega inženirja ter elektroinženirja. Če investitor poleg načrta arhitekture ne naroči še izdelave načrta gradbenih konstrukcij, električnih inštalacij in električne opreme ter strojnih inštalacij in strojne opreme, izračuna ni mogoče pravilno izdelati. Po mnenju MOP (odgovor z dne 10. februarja 2011) lahko tak elaborat »... izdela kdorkoli, v praksi pa odgovorni vodja projekta (ali investitor) za to poišče strokovnjaka, ki ima njegovo zaupanje. Glede na kompleksnost izračuna in zahtev po relevantnih podatkih, ki ga omogočajo, je težko verjetno, da delo lahko opravi en sam odgovorni projektant, saj je potrebno poznavanje arhitekture, gradbenih konstrukcij, gradbene fizike, strojnih in nizkonapetostnih električnih inštalacij... bodo projektanti v tem primeru skoraj gotovo prisiljeni pritegniti tudi strokovnjake s teh področij.«

Pravilnik o učinkoviti rabi energije v stavbah (Ur. l. RS, št. 52/10) sicer v prvem odstavku 1. člena določa tehnične zahteve, ki morajo biti izpolnjene za učinkovito rabo energijevstavbahnapodročjutoplotnezaščite,ogrevanja, hlajenja, prezračevanja ali njihove kombinacije, priprave tople vode in razsvetljave v stavbah, zagotavljanja lastnih obnovljivih virov energije za delovanje sistemov v stavbi ter metodologijo za izračun energijskih lastnosti stavbe v skladu z Direktivo 31/2010/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. maja 2010 o energetski učinkovitosti stavb (UL L št. 153 z dne 18. 6. 2010, str. 13), vendar pa pravilnosti ustreznih rezultatov izračuna energijskih lastnosti stavbe ne preverja nihče – niti inšpekcijske

službe. Glede na to, da lahko v praksi tudi v tem primeru tak izračun pripravi kateri koli projektant in da so podatki (lahko) vpisani brez kakršnih koli merodajnih izračunov, je njihova natančnost pogosto zelo vprašljiva. Tudi tu se postavlja vprašanje, koliko so (oz. bodo) novozgrajeni objekti vsaj približno tako energetsko učinkoviti, kot je »izračunano« v elaboratu gradbene fizike. Državne institucije namreč ne opravljajo ustreznega nadzora nad gradnjami, izvedenimi na podlagi teh projektov PGD, ki naj bi med drugim zagotovili tudi minimalno energetsko učinkovitost novih stavb. To naj bi bilo predvsem v interesu samih investitorjev. Da so novi enostanovanjski objekti tudi dejansko tako energetsko varčni, kot je razvidno iz projektov PGD, brez ustreznega zagotavljanja minimalnih standardov in meril nadzora ni mogoče trditi. Učinkovita in varčna raba energije ter zlasti raba virov energije pa je precej povezana tudi z nihanjem cen energentov in s tem morebitnim spreminjanjem relativnih cen med njimi zlasti kratkoročno. Problematična je zlasti vselitev v objekt brez uporabnega dovoljenja.

IZS je obravnavala predlog, da bi pri enostanovanjskih stavbah uvedli združitev PGD in PZI v en sam projekt, s čimer bi zagotovili izvajanje PZI v praksi (Leban 2011b). Poleg tega naj bi IZS pristojnim organom (MOP, inšpekcija za okolje in prostor) predlagala tudi poostreitev inšpekcijskega nadzora pri takih gradnjah.

2.3 Projektantski (projektni) nadzor in dileme pri njegovem izvajanju

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o graditvi objektov ZGO-1B (Ur. l. RS, št. 126/07 z dne 31. 12. 2007, ki je začel veljati aprila 2008) je v ZGO-1 vnesel nov četrty odstavek 45. člena, ki odgovornemu vodji projekta PGD nalaga nove zakonske obveznosti – t. i. projektni nadzor. Ta je v razmerju do investitorja civilnopravne narave, v razmerju do gradbenega inšpektorja pa javnopravne narave (Breznik 2010: 143). Odgovorni vodja projekta PGD pri izvajanju gradnje tega objekta nadzoruje, ali gradnja objekta poteka v skladu s PGD. Če med gradnjo objekta ugotovi neskladje, mora o tem takoj obvestiti investitorja ter ugotovitve in predloge, kako stanje popraviti, tudi vpisati v gradbeni dnevnik. Če se ugotovljene pomanjkljivosti kljub njegovim ugotovitvam in opozorilom ne odpravijo, pa mora o tem obvestiti tudi pristojnega gradbenega inšpektorja (četrty odstavek 45. člena ZGO-1).

Globa zaradi neizvajanja te določbe ni predpisana, medtem ko ZGO-1 nikjer ne določa, da bi moral investitor projektanta PGD obvestiti o gradnji. Ker je projektant PGD pogosto hkrati tudi nadzornik, pomeni, da obenem opravlja projektantski in gradbeni nadzor. Glede na določbe ZGO-1 prvega (projektantski nadzor) izvaja le na podlagi PGD, drugega (gradbeni nadzor) pa na podlagi PZI, kar je s strokovnega stališča lahko sporno, saj bi morala biti podlaga obeh nadzorov podrobna

projektna dokumentacija, to pa je lahko le projekt PZI. Pri gradnji enostanovanjskega objekta v lastni režiji npr. gradbenega dnevnika ni treba voditi (prvi odstavek 10. člena Pravilnika o gradbiščih), zato svojih ugotovitev in opozoril v takem primeru niti projektantski niti gradbeni nadzornik ne moreta na gradbišču nikamor vpisati.

Medtem ko zakonodajalec tudi investitorja obvezuje (četrty odstavek 45. člena ZGO-1), da mora odgovornim projektantom omogočiti dostop na gradbišče in preglede na njem ter vpogled v vso dokumentacijo, ki se nanaša na gradnjo, pa sta bistveni značilnosti projektantskega nadzora naslednji:

- ni sankcije za kršitev: Breznik (2010: 144) poudarja, da kršitev notifikacijske dolžnosti ni javnopravno sankcionirana in tudi ne pomeni razbremenitve odgovornosti investitorja za neskladno gradnjo;
- nejasno opredeljena vloga: Duhovnik (2010: 145) ugotavlja, da mora odgovorni vodja projekta nadzorovati skladnost gradnje s PGD. Ker po tem projektu ni mogoče graditi, je treba upoštevati, da mora odgovorni vodja projekta nadzorovati skladnost gradnje s PZI. Pri tem je ključno, da pomeni PZI s podrobnimi načrti dopolnjen projekt PGD. Pomanjkljivost te določbe je, da ne omenja odgovornih projektantov posameznih načrtov.

Ko investitor skupaj z odgovornim nadzornikom in odgovornim vodjo projekta PGD ugotovi, da je bila gradnja izvedena v skladu z gradbenim dovoljenjem, tako da je objekt mogoče uporabljati, in da je izdelan projekt izvedenih del (slednji skladno s tretjim odstavkom 101. člena ZGO-1 pri enostanovanjskem objektu ni potreben), lahko skladno s prvim odstavkom 89. člena ZGO-1 pri upravnem organu za gradbene zadeve, ki je izdal gradbeno dovoljenje, vložil zahtevo za izdajo uporabnega dovoljenja.

Vendar pa v praksi (razvidno na primer iz razprav na spletnem forumu podsvojostreho.net) številni nadzorniki obstajajo le »na papirju« in tako nekateri (zlasti, če so bili tudi projektanti PGD) celo brez poprejšnjega ogleda objekta investitorjem enostanovanjskih objektov podpišejo izjavo, potrebno za pridobitev uporabnega dovoljenja. A ker ZGO-1 nikjer ne predpisuje, kdo lahko opravlja nadzor, se šteje, da lahko že samo en projektant, pri gradnji enostanovanjskega objekta je to arhitekt, da izjavo: »... da pri gradnji ni prišlo do odstopanj od projekta za pridobitev gradbenega ... in izdanega gradbenega dovoljenja ... da je objekt zgrajen skladno s predpisi ...«, čeprav ne more biti zgolj ena oseba pristojna za preveritev izvedbe arhitekturnih rešitev, gradbenih konstrukcij, električnih, telekomunikacijskih ali strojnih inštalacij in opreme. Pogoji za izdajo uporabnega dovoljenja za enostanovanjsko stavbo je namreč poleg te izjave odgovornega vodje projekta PGD in odgovornega nadzornika le še geodetski načrt

novega stanja zemljišča (tretji odstavek 101. člena ZGO-1).

Z novelo ZGO-1D, objavljeno v Ur. l. RS 27. 7. 2012, je zakonodajalec spremenil 5. člen, tako da uporabno dovoljenje za začetek uporabe enostanovanjskih stavb ni (več) potrebno, na zahtevo investitorja pa se lahko še vedno izda. Že do zdaj so zelo redki investitorji pridobivali uporabno dovoljenje, in sicer praviloma le tisti, ki jih je obiskal gradbeni inšpektor (več o pomenu uporabnega dovoljenja za enostanovanjsko stavbo glej Klemenčič Maničeva in drugi 2011a). Dokler bo zakonodajalec prepričan, da se s to dopolnitvijo 5. člena ZGO-1 investitorju za enostanovanjske stavbe zmanjšujejo *nepotrebni stroški* in odpravlja administrativna ovira pri pridobivanju uporabnega dovoljenja, kot je bilo navedeno v predlogu ZGO-1D, je manj verjetno pričakovati spremembe z vidika kakovostne in varne gradnje enostanovanjskih stavb, še posebej ne tistih, grajenih v lastni režiji.

Dilema glede nadziranja gradnje objekta pa je tudi, ali je smiselna uvedba nadzora, ki bi ga opravljal odgovorni vodja projekta PGD, nad siceršnjim nadzornikom. Če je projektant projekta PGD hkrati nadzornik, potem ista oseba nastopa v dveh vlogah hkrati: kot odgovorni vodja projekta in odgovorni nadzornik. V tem primeru je ta njegova dodatna (dvojna) vloga lahko sporna. Če pa odgovorni vodja projekta PGD ne nastopa v vlogi nadzornika in ga investitor o poteku gradnje ne obvešča, pa se postavlja vprašanje, kaj lahko investitor v praksi od takega projektanta PGD med gradnjo sploh pričakuje.

Izvajalec (oz. investitor pri gradnji v lastni režiji) je tisti, ki mora objekt graditi tako, da bo skladen s projektom PGD, na podlagi katerega je bilo izdano gradbeno dovoljenje. Investitor mora tudi zagotoviti gradbeni nadzor z odgovornim nadzornikom, ki mu ZGO-1 prav tako nalaga točno določene pristojnosti in odgovornosti (nadzoruje npr., ali se gradnja izvaja po PGD, da se v PZI sproti vnašajo spremembe in dopolnitve, ki nastajajo med gradnjo, itd.). Ključno vprašanje je, ali tak odgovorni vodja projekta PGD nadzira nadzornika, izvajalca oz. investitorja ali oba. Namen te zakonske spremembe naj bi bil ta, da se morebitne nepravilnosti ugotovijo čim prej, saj naj bi jih bilo le tako mogoče pravočasno odpraviti. Vendar pa pri gradnji enostanovanjske stavbe, ki je grajena v lastni režiji, ne smemo spregledati dejstva, da odgovorni vodja projekta, tudi če opazi nepravilnosti, svojih ugotovitev oz. predlogov v gradbenih dnevnik ne more vpisati, ker ga ni treba voditi. Klemenčič Maničeva in drugi (2011a: 14) menijo, da lahko tudi z neobstojem dnevnika (in transakcijskimi stroški preverjanja) pojasnimo problematiko izvajanja oz. doseganje osebne, institucionalne in družbene odgovornosti. Pri projektantu lahko to pojasnimo z dinamičnim modelom osebne in družbene odgovornosti, tako da opredelimo nepogrešljive, nujne in zahtevane inpute obče (vseobsegajoče) konsistentnosti (usklajenosti, neprotislovnosti in doslednosti) projektanta: etičnega,

zakonskega in ekonomskega (Cunk 2010: 3). Sklenemo lahko, da je osnovni problem pri odgovornosti med gradnjo v lastni režiji ta, da se ne vodi gradbeni dnevnik in zato ni zapisov oz. dokazil o obveščanju o nepravilnostih. Rešitev bi zato lahko bila uvedba vodenja gradbenega dnevnika v vsaj poenostavljeni obliki, vzpostavitev nadzora, ki bi ga opravljali inšpektorji v vlogi svetovalcev, in da bi gradbeni inšpektorji v praksi delovali skladno z jasno postavljeno zakonodajo in izvedbenimi merili (Klemenčič Maničeva in drugi, 2011a). Pri tem bi bilo zlasti treba poudariti, da je pregledno delovanje institucij hitro in poceni.

3 (Ne)odgovorna ravnanja projektanta

3.1 Etična sestavina (ne)odgovornosti

Projektant se pri projektiranju objekta srečuje s tematiko človeškega hotenja in ravnanja z vidika normalno sprejemljivo dobrega in nenormalno slabega, moralnega in nemoralnega ravnanja. Ker so predmet etike medčloveški odnosi, mora tudi projektant velikokrat ugotoviti, kaj je v ozadju dogajanja. Poglavitno pa je tisto, kar je razpoložljivo in je mogoče videti, kajti o iskrenosti izrečenega in dejanj ne more biti nikoli povsem prepričan (Švajncer 1995: 59). Omenjena vprašanja posebej obravnava teorija zaupanja (angl. trust theory) (Fukuyama 1996, Bačlija in Johannsen 2007; Iglič 2004), ki je bila močno razvita v zahodnih tržnih gospodarstvih.⁴

Za lažje in celovitejše opredeljevanje dobrega in omejevanje slabega uporabljajo posamezniki, katerih sodelovanje je bistveno za delovanje celote, svoj socialni organizem, ki kot pojavnost oblika skupnosti ni cilj (so)delovanja sama po sebi, temveč je izhodišče in sredstvo za doseganje sinergij (Mead 1997: 173). Eno takih socialnih oblik povezovanja so poklicna združenja. Pomembno je, da poklicna združenja merila in pravila vnaprej jasno postavijo, jih ad hoc ne spreminjajo glede na dnevne potrebe in interese ter jih pregledno izvajajo na osebni in institucionalni ravni. Zbir interesov z etičnega in moralnega vidika je kodeks, ki ga lahko opredelimo kot sprejeto natančno določanje številnih vidikov strokovnega poklicnega dela, ki opredeljuje bistvene poudarke splošne narave pri opravljanju dela.

V Sloveniji⁵ sta zaradi zagotavljanja strokovnosti in varovanja javnega interesa na področju urejanja prostora

⁴ Adam in drugi (2012) pri obravnavi socialnega kapitala v Sloveniji in svetu ugotavljajo, da se Slovenija pri primerjavi ene od treh agregiranih spremenljivk, ki se uporabljajo v mednarodnih raziskavah, stopnji generaliziranega zaupanja, uvršča med države s srednjo stopnjo socialnega kapitala, pri čemer na podlagi časovnih in mednarodnih primerjav ugotavljajo dokaj trdne indice za sklepanje, da se stopnja generaliziranega zaupanja povečuje.

⁵ V sosednji Avstriji so npr. arhitekti in drugi inženirji združeni v isti zbornici, in sicer bAIK (nem. Bundeskammer der Architekten und Ingenieurkonsulenten).

in graditve objektov ter varstva tretjih oseb ustanovljeni dve poklicni zbornici (prvi odstavek 108. člena ZGO-1), ki sta sprejeli tudi vsaka svoj kodeks:

- IZS, ki združuje več kot 6.000 pooblaščenih inženirjev in inženirjev, ki na območju Slovenije sodelujejo pri graditvi objektov in usklajevanju graditve z urejanjem prostora. Kodeks poklicne etike članov IZS je skupščina IZS sprejela leta 2010. Kodeks v uvodu med drugim določa, da inženirji skrbijo za kakovost življenja in varujejo javni interes in interes posameznika. V 1. členu pa je naveden tudi njegov temeljni namen: »zagotoviti najvišji standard profesionalnega vedenja med inženirji«. Spoštovati in pravilno uporabljati morajo veljavno notranjo zakonodajo in zakonodajo Evropske unije (EU), veljavne predpise, tehnična pravila, veljavne in splošno sprejete standarde, norme in pravila stroke, po katerih se ravna pri opravljanju svojega poklica in pri storitvah, ki so jim zaupane (2. člen Kodeksa inženirjev). Člani IZS pri pripravi projektne dokumentacije PGD za enostanovanjske objekte praviloma ne sodelujejo in
- ZAPS, ki je bila ustanovljena leta 2004 in šteje več kot 1.400 članov. To so arhitekti, urbanisti in krajinski arhitekti. Kodeks poklicne etike arhitektov, krajinskih arhitektov in prostorskih načrtovalcev, ki določa načela in pravila, po katerem se morajo ravnati pri opravljanju dejavnosti (1. člen), pa vpliva na etično-moralni vidik opravljanja del in nalog bistvenih udeležencev pri gradnji objekta, članov ZAPS. Skladno z uvodom kodeksa mora arhitekt pri opravljanju svoje dejavnosti poiskati najustreznejšo rešitev ob upoštevanju veljavnih predpisov, značilnosti lokacije, razpoložljivih sredstev ter ekološkega, pojavnega in socialnega vidika predlaganih rešitev.

Poklicna združenja naj bi v skladu s svojim kodeksom obravnavala kršitve temeljnih etičnih norm. Tako tudi kodeksa IZS in ZAPS pomenita izhodišče za pravila, katerih kršitev je v disciplinskem pravilniku opredeljena kot disciplinska kršitev. Obe poklicni združenji spremljata in obravnavata izpolnjevanje etičnih pravil bistvenih udeležencev (Klemenčič Maničeva in drugi 2011b):

1. IZS: ob disciplinskih kršitvah določb kodeksa inženirji odgovarjajo skladno z Disciplinskim pravilnikom IZS. Na disciplinskega tožilca IZS je bilo po navedbah glasila inženirske zbornice (GIZ 2011: 6–7) od 1. 1. 2010 naslovljenih 33 prijav (26 v letu 2010 in 7 v letu 2011), od katerih je tožilec zavrgel 18 prijav, preostale pa obravnaval (Kocjan 2011, 8);
2. ZAPS: če arhitekt stori dejanje, ki pomeni kršitev kodeksa, je deležen sankcij, ki jih določa Disciplinski pravilnik (Ur. l. RS, št. 69/10). V praksi so bile po sodbah upravnih sodišč (npr. UM0010386 in UL003513) nekatere prvo- oz. drugostopenjske odločitve zaradi procesnih napak vrnjene v ponovni postopek.

Nekatere kršitve etično-moralnih norm pa pomenijo določeno povečano nevarnost v primerjavi z nevarnostjo, izhajajočo iz katere koli kršitve etično-moralnih norm in splošnih pravnih predpisov. Tako jih lahko povzdignemo na raven legis plusquamperfectae – raven prekrška (Bele in drugi 2005: 53).

3.2 Zakonska sestavina (ne)odgovornosti

3.2.1 Prekrški projektanta

Nadzor nad izvajanjem predpisanih aktivnosti projektanta po ZGO-1 opravlja gradbeni inšpektor. Ta pri inšpekcijskem nadzorstvu nadzoruje tudi, ali udeleženci pri graditvi objektov, ko opravljajo dejavnost prostorskega načrtovanja, projektiranja in gradbenega nadzora, izpolnjujejo pogoje, določene z ZGO-1 (145. člen ZGO-1). Gradbeni inšpektor ugotavlja prekrške projektanta. Prekršek je dejanje, ki pomeni kršitev zakona, uredbe vlade, odloka samoupravne lokalne skupnosti in je kot tako določeno kot prekršek ter je zanj predpisana sankcija za prekršek (6. člen Zakona o prekrških, Ur. l. RS, št. 7/03, s spremembami – v nadaljevanju ZP-1). Če projektant krši katero od prepovedi iz členov ZGO-1, ga gradbeni inšpektor sankcionira v hitrem postopku z globo. Ko določi način izvršbe s prisilitvijo, znašajo denarne kazni za manj zahtevni objekt, če je zavezanec pravna oseba, samostojni podjetnik posameznik in posameznik, ki samostojno opravlja dejavnost, od 40.000 do 80.000 evrov (prvi odstavek 148. člen ZGO-1). Vse poznejše kazni za prisilitev zavezanca (tj. projektanta), ki kljub izrečenim kaznim ne izpolni svoje obveznosti, se izrekajo, dokler seštevek denarnih kazni ne doseže desetkratnega zneska denarne kazni (drugi odstavek 148. člen ZGO-1). Vendar pa prekrški, ki jih v zvezi z gradnjo določajo členi ZGO-1, zastarajo v dveh letih.

Gradbeni inšpektor z odločbo odredi katerega od splošnih inšpekcijskih ukrepov, ki so navedeni v 150. členu ZGO-1.⁶ Kot državni organ, ki izvaja nadzorstvo nad izvajanjem zakonov in uredb s področja gradnje objektov in s katerimi so določeni prekrški (drugi odstavek 45. člena ZP-1), gradbeni inšpektor kot prekrškovni organ odloča o prekrških (v hitrem postopku) ali sodišču predloži obdolžilne predloge. V zvezi s funkcijo in vlogo gradbenega inšpektorja je treba opozoriti, da ZP-1 ne uveljavlja zgolj obtožnega (tudi predlagalnega, akuzatornega) načela, temveč se lahko postopek v skladu z oficialnim načelom začne tudi po uradni dolžnosti – ex offio (Tratar 2005: 191). Relevantna so torej dejanja, ki jih prekrškovni organ – gradbeni inšpektor v smislu pregona za prekršek opravi sam v

⁶ Ukrepi so: oprava nepravilnosti v zvezi z objektom, gradnjo ali vzdrževanjem (1. točka prvega odstavka 150. člena ZGO-1), ustavitev nadaljnje gradnje, če se ne odpravijo ugotovljene nepravilnosti (2. točka prvega odstavka 150. člena ZGO-1), prepoved uporabe objekta (3. točka prvega odstavka 150. člena ZGO-1) ter prepoved vgrajevanja gradbenih proizvodov in mineralov (4. točka prvega odstavka 150. člena ZGO-1).

okviru svoje pristojnosti (50. člen ZP-1).

Prekrški projektanta, neposredno povezani z gradnjo objekta, so opredeljeni v 165. členu ZGO-1, prekrški odgovornega vodje projekta v 166. členu ZGO-1 in prekrški odgovornega projektanta v 167. členu ZGO-1.

Pravna oseba, samostojni podjetnik posameznik in posameznik, ki samostojno opravlja dejavnost in po določbah ZGO-1 nastopa kot projektant, se kaznujejo za prekršek, če kršijo prepovedi iz 165. člena ZGO-1, z globo od 2.500 do 30.000 evrov, z globo od 250 do 2.000 evrov pa se za prekršek kaznuje tudi odgovorna oseba projektanta, če stori katero od dejanj iz 165. člena ZGO-1. Z globo od 500 do 1.200 evrov se za prekršek kaznujeta posameznik kot odgovorni vodja projekta, če krši prepovedi iz 166. člena ZGO-1, in posameznik kot odgovorni projektant, če krši prepovedi iz 167. člena ZGO-1.

Nadzor nad delom projektantov (sicer ne samostojno, temveč pri nadzoru nad delom projektantov, revidentov, izvajalcev in odgovornih vodij del) je med prednostnimi nalogami pri delu gradbene inšpekcije, določenimi z letnim načrtom v obravnavanem obdobju od leta 2006 do leta 2010 (IRSOP 2008–2010; MOP 2006–2007). Iz poročil gradbene inšpekcije o izvedenih ukrepih na tem področju pa ni mogoče ugotoviti podatkov o nadzorih nad projektanti in inšpekcijskih ukrepih, izrečenih projektantom. Prav tako ni podatkov, ki bi se nanašali zgolj na gradnjo enostanovanjskih stavb ali celo takih, ki so grajene v lastni režiji. Predstavljeni podatki v tabeli 1 se torej nanašajo na vse vrste objektov. Kljub temu pa prikazujejo določeno sliko o stanju in gibanjih izvedbe prednostnih nalog in ugotovitvah gradbene inšpekcije.

Tabela 1: Inšpekcijski ukrepi gradbenih inšpektorjev pri nadzoru nad delom projektantov, revidentov, izvajalcev in odgovornih vodij pri gradnji v Sloveniji, 2006–2010

	Število objektov	Izdane odločbe	Ukrep prekrškovnega organa	Sklep za denarno prisilitev
2006	477	25	15	2
2007	560	34	34	2
2008	721	48	41	2
2009	470	30	22	/
2010	455	66	19	/

Vir: IRSOP 2008–2010; MOP 2006–2007.

Gradbeni inšpektorji so v letih od 2006 do 2010 nadzirali delo projektantov, revidentov, izvajalcev in odgovornih vodij pri gradnji letno povprečno 537 objektov. Ob tem so izdali letno povprečno 41 odločb, s katerimi so naložili odpravo nepravilnosti, ter kot prekrškovni organ

izdali letno povprečno 26 ukrepov za storjene prekrške. V letih 2006–2008 so inšpektorji letno izdali dva sklepa za denarno prisilitev k izpolnitvi z inšpekcijsko odločbo naloženega dejanja. Sicer je od leta 2006 do leta 2008 razvidno veliko povečanje števila pregledanih objektov (151 %) in ukrepov prekrškovnega organa (273 %), vendar je opazno tudi zmanjšanje števila pregledanih objektov in ukrepov prekrškovnega organa do leta 2010, in sicer skoraj nazaj na izhodiščno raven iz leta 2006. Temu gibanju sledi tudi gibanje števila izdanih odločb, razen v letu 2010, ko so primerjalno z letom 2006 inšpektorji izdali za 164 % več odločb (povprečno ob vsakem 7. pregledu objekta). Omenjen upad po letu 2008 je posledica začetka veljavnosti Zakona o spremembah in dopolnitvah ZGO-1B, ki je deloma spremenil in razširil področje delovanja gradbene inšpekcije (IRSOP 2008).⁷

Projektant pa lahko pri opravljanju svojih del in nalog pri gradnji objekta stori tudi najhujšo obliko kaznivega ravnanja, tj. kaznivo dejanje.

3.2.2 Kazniva dejanja projektanta

Kaznivo dejanje kot najtežje kaznivo ravnanje je v Kazenskem zakoniku (KZ, ki je bil v veljavi do prvega novembra 2008) opredeljeno kot protipravno dejanje, ki ga zakon zaradi njegove nevarnosti določa kot kaznivo dejanje in hkrati določa njegove znake in kazen zanj (7. člen KZ, Ur. l. RS, št. 63/94, s spremembami). KZ-1 (Ur. l. RS, št. 55/08, s spremembami – velja od 1. novembra 2008) pa ga opredeljuje kot človekovo protipravno dejanje, ki ga zakon zaradi nujnega varstva pravnih vrednot določa kot kaznivo dejanje in hkrati določa njegove znake ter kazen za krivega storilca (16. člen KZ-1). Projektant lahko neposredno pri pripravi projektne dokumentacije, ki je podlaga gradnje, ter pri sami gradnji objekta in opravljanju dolžnega nadzorstva stori kaznivo dejanje povzročitve nevarnosti pri gradbeni dejavnosti. KZ je kaznivo dejanje povzročitve nevarnosti pri gradbeni dejavnosti določal v 318. členu, KZ-1 pa je vsebinsko nespremenjeno obliko kaznivega dejanja iz KZ opredelil v 315. členu. KZ in KZ-1 tako med drugim tudi določata, da se kaznuje oseba, ki je odgovorna za načrtovanje ali nadzor načrtov in ki pri tem ravna v nasprotju s predpisi ali splošno priznanimi tehničnimi pravili ter tako povzroči nevarnost za življenje ljudi ali premoženje velike vrednosti (prvi odstavek 318. člena KZ in prvi odstavek 315. člena KZ-1), v nadaljevanju pa

⁷ ZGO-1 je v zvezi z delom gradbene inšpekcije prinesel predvsem te spremembe:

- del enostavnih objektov, za katere do tedaj ni bilo treba pridobiti gradbenega dovoljenja, je uvrstil med nezahtevne objekte, za katere je potrebna pridobitev gradbenega dovoljenja, izdanega v poenostavljenem postopku;
- gradbeni inšpekciji je naložil dodatne obveznosti ukrepanja, kadar je v zvezi s postopki izdaje gradbenega dovoljenja uvedena obnova postopka. V takem primeru investitor ne sme nadaljevati del, nadzor nad tem in izrekanje ukrepov ob kršitvi pa je od 1. 4. 2008 v pristojnosti gradbenega inšpektorja (IRSOP 2008).

opredeljujeta tudi oblike izvedbe kaznivega dejanja, ki povzročijo hujšo posledico (v najhujši obliki lahko tudi smrt osebe).

Kaznivo dejanje povzročitve nevarnosti pri gradbeni dejavnosti spada med kazniva dejanja zoper splošno varnost ljudi in premoženja iz 30. poglavja KZ in KZ-1. Primarni objekt kazenskopravnega varstva je splošna varnost, sekundarni objekt varstva teh kaznivih dejanj pa sta življenje ljudi in premoženje (Deisinger 2002: 721). Krivda storilca praviloma ni usmerjena na točno določeno osebo ali stvar, pač pa na bolj ali manj nedoločen (ohlapen) krog ljudi oziroma stvari (Selinšek 2007: 420). Kaznivo dejanje spada med ogrožitvena kazniva dejanja, pri čemer pomeni konkretno nevarnost za življenje ljudi in premoženje velike vrednosti (več o tem Klemenčič Maničeva in drugi 2011b: 19–24).

Iz podatkov SURS ni mogoče ugotoviti podatkov o kaznivih dejanjih projektantov in kazenskih sankcijah, ki so jim bile izrečene. Prav tako ni mogoče opredeliti podatkov, ki se nanašajo zgolj na gradnjo enostanovanjskih stavb v lastni režiji. Vseeno pa lahko predstavimo nekatere osnovne podatke, ki prikazujejo ključno sliko obravnavanega problema (Klemenčič Maničeva in drugi 2011b: 21–24):

- v obdobju od leta 2006 do leta 2010 je bilo pri državnem tožilstvu zaključenih 66 ovadb za kaznivo dejanje, od česar jih je oškodovanec (investitor) podal 40,91 %, policija 31,82 %, inšpekcija in drugi (neposredna ugotovitev državnega tožilstva, drug posameznik ipd.) pa 13,64 %. Medtem ko so prijave oškodovancev stalne, pa je inšpekcija kot organ, ki je bistven nadzornik spoštovanja ZGO-1 kot blanketne norme kaznivega dejanja, samo v letu 2008 podala 77,78 % vseh svojih prijav, sicer pa teh ni ali pa so zelo redke (1 % oziroma 11,11 %);
- od skupnega števila 66 osumljenih, proti katerim je bil postopek pred državnim tožilstvom v obravnavanem obdobju končan, je tožilstvo postopek za 62,12 % osumljenih končalo brez obtožnega akta, za 37,88 % osumljenih pa je vložilo obtožni akt. V obdobju 2006–2009 so sodišča spoznala za krive 5 obtoženih, pri čemer je bila trem obsojencem izrečena opozorilna sankcija – pogojna obsodba z zaporno kaznijo (v letu 2006 pogojna zaporna kazen do 30 dni, v letu 2010 pogojna zaporna kazen nad 1 do 2 meseca in v letu 2008 pogojna zaporna kazen nad 1 do 2 leti). Sodišče ni izreklo stranske kazenske sankcije⁸ oziroma varnostnega ukrepa⁹. Noben obsojenec kaznivega dejanja ni storil v steku¹⁰, le eden (leta

2008) pa je bil povratnik (obsojen za drugo kaznivo dejanje)¹¹ (SURS, 2006–2011, in lastni izračun).

Zaradi redke pojavnosti sodb za kaznivo dejanje je pravna praksa izredno redka, pa še ta se nanaša na kaznivo dejanje, ki ga je storil obsojeni izvajalec gradnje.¹² Zaradi tega lahko sklenemo, da je obravnavano število kaznivih dejanj projektantov, ki bi se končala s pravnomočno sodbo (in glede na izrečene kazenske sankcije v obravnavanem obdobju), zanemarljivo.

3.3 Ekonomska sestavina (ne) odgovornosti

Investitor in projektant težita k izpolnjevanju ekonomskega cilja (praviloma doseganja dobička kot razlike med pogodbeno ceno in dejanskimi stroški), njuni poslovni interesi so tako lahko diametralno nasprotni (Plavšak 1998: 18 in 19). Klemenčič Maničeva in drugi (2011a) so analizirali in predstavili ravnanje investitorja pri gradnji v lastni režiji z različnih vidikov (ne)odgovornosti (predvsem ekonomske in zakonske). Tako bo ob investitorjevi odločitvi o aktiviranju (so) delavcev pri gradnji objekta ob merilu potrebnosti (z jasno opredelitvijo nalog, aktivnosti in podobno) ključni vidik merilo zaupanja, ki temelji na pozitivnih praksah in izkušnjah. Merilo zaupanja v sodelujoče strokovne osebe je temelj za izbiro med ponudniki, ki pa je odvisen od izkazanega in predstavljenega ugleda strokovne osebe v smislu izpolnjevanja zahtev investitorjev. Poudariti pa je treba, da pri tem ne gre samo za zahteve investitorja, temveč tudi za zahteve in ugled v širši družbeni skupnosti, katere član je tudi investitor in ki ima oblikovana določena merila, ki jih stanovanjski objekt mora izpolnjevati oz. naj bi jih izpolnjeval.

Za projektiranje stavbe mora investitor s projektantom skleniti pisno pogodbo (četrti odstavek 27. člena ZGO-1), vendar ZGO-1 sankcije za neizvajanje te določbe ne predpisuje. Za razmerje med investitorjem in projektantom je zelo pomembno, da investitor sklene pogodbo s strokovno osebo zato, da bi ta v okviru naročnikovih finančnih možnosti dosegla končni rezultat. Zaradi tega izbira načina, kako bo ta končni rezultat dosežen, ni stvar naročnika, temveč strokovne osebe (tj. projektanta). Teh odločitev pa strokovna oseba ne more prevladati na naročnika, ker bi bilo to v nasprotju s temeljnim namenom pogodbe. Če pa jih že prevladajo, s tem ne prevladajo tudi tveganja, ki so s tako odločitvijo povezana (Plavšak 1998: 18). V postopku gradnje objekta je civilnopravno razmerje med udeležencema tako urejeno, kljub temu pa lahko projektant krši etično-moralna določila in določila pozitivne zakonodaje ter tako izpolnjuje znake kaznivega ravnanja, tj. prekrška in

⁸ Med stransko kazensko sankcijo spada tudi denarna kazen.

⁹ Med varnostni ukrep spadata tudi prepoved opravljanja poklica in odvzem predmetov.

¹⁰ Storilec je storil kaznivo dejanje v steku, če je z enim kaznivim dejanjem ali z več dejanji storil dvojno ali več kaznivih dejanj, za katera se mu hkrati sodi (47. člen KZ).

¹¹ Povratnik je storilec, ki je storil kaznivo dejanje po tem, ko je že bil pravnomočno obsojen, ali pa je kazen preстал oziroma je zastarala ali pa mu je bila odpuščena (tretji odstavek 41. člena KZ).

¹² Sodba Višjega sodišča v Mariboru VSM30079 (Kp 122/2000).

kaznivega dejanja, in torej tudi osebno in družbeno (ne) odgovorno izvajajo aktivnosti pri projektiranju.¹³

Poleg tega ZGO-1 (32. člen) jasno določa tudi odgovornost za škodo. Projektant, ki je izdelal projektno dokumentacijo, odgovarja za neposredno škodo, ki nastane tretjim osebam in izvira iz njegovega dela ter njegovih pogodbenih obveznosti. V primerjavi z investitorjem mora projektant pred začetkom opravljanja dejavnosti zavarovati in imeti ves čas svojega poslovanja zavarovano svojo odgovornost za škodo, ki bi utegnila nastati investitorjem in tretjim osebam v zvezi z opravljanjem njegove dejavnosti (33. člen ZGO-1).

Treba je omeniti, da so konec leta 2010 nekatere zavarovalnice spremenile pogoje zavarovanja odgovornosti za člane IZS in ZAPS, na podlagi katerih sicer še vedno ne bodo krile celotne škode, ki lahko nastane v škodnem primeru, vendar pa so v večji meri naravnani v tej smeri (Leben 2011). V primerjavi s prejšnjo prakso krijejo namreč nova zavarovanja tudi primere, pri katerih nastane škoda zaradi malomarnega ravnanja članov IZS in ZAPS, ki je posledica neupoštevanja ali nepoznavanja predpisov. Prostorska in okoljska zakonodaja se namreč v Sloveniji nenehno spreminjata zaradi različnih razlogov in interesov. Ta novost je zato za člane obeh zbornic in investitorje ključna.

Novost pri oceni ekonomskih vplivov in posledic med investitorjem in projektantom je sprememba omenjenega 45. člena ZGO-1 (projektni nadzor). Izvajanje tega nadzora za projektanta pomeni:

- dodaten strošek, ki ga bo poskušal prevladati na investitorja. V zvezi z obveznim projektantskim nadzorom je treba vedeti, da ga je treba tudi posebej plačati. To pomeni, da ima investitor po tej uredbi večje stroške v primerjavi z ureditvijo, ko je bil predpisan samo nadzor, ki ga opravljajo nadzorniki (Duhovnik 2010: 145). Pogajalska sposobnost projektanta in investitorja pa je tista, ki bo odločila, v kolikšni meri (nič, delno ali v celoti) bo strošek prenesen na investitorja;
- dvom o smiselnosti izvajanja nadzora za gospodarski subjekt: ali bo projektant, ki na trgu opravlja svojo dejavnost kot pridobitno dejavnost, sploh imel

interes, da bo nepovabljen obiskoval gradbišča in investitorje (oz. izvajalce) ter nadzornike opozarjal na nepravilnosti in pomanjkljivosti pri gradnji. Ne le, da je plačilo takega nadzora vprašljivo (zgornja alineja), vprašanje je, ali se bo projektant prostovoljno odločil za tak korak, saj bi tako – sploh če bi opozarjal na napake – dolgoročno izgubljal ugled dobrohotnega partnerja pri gradnji in nove investitorje. Zakon mu sicer nalaga to obvezo, vendar sankcij za odgovornega vodjo projekta, ki gradbišč ne obiskuje, ne predvideva. Bolj smiselno bi bilo, da bi tak nadzor nad gradnjo redno opravljali inšpektorji, kot je to praksa v tujini. V nekaterih državah (npr. ZDA) mora investitor pozvati gradbenega inšpektorja, da pride na ogled ob temeljenju, pripravi plošče, ostrešja, vgrajevanju inštalacij itd. Nadzora nad skladnostjo gradnje s projektom PGD ne more opravljati oseba, ki na trgu opravlja pridobitno dejavnost, ampak jo lahko opravlja le kak neodvisen in zato strokovno usposobljen državni organ;

- eno ključnih etičnih vprašanj. Dilema za projektanta PGD pri enostanovanjskem objektu je namreč tudi, ali bo (ob vse večji konkurenci in dampinških cenah) o nujnosti projekta PZI sploh obvestil investitorja glede na to, da ZGO-1 dopušča izvajanje t. i. projektantskega nadzora zgolj na podlagi projekta PGD. Cena projektne dokumentacije PZI je namreč bistveno višja od cene dokumentacije PGD, saj je treba v izdelavo PZI poleg arhitekta vključiti še najmanj tri inženirje.

Poudariti je treba, da projektant, ki je izdelal projektno dokumentacijo, odgovarja za neposredno škodo, ki nastane tretjim osebam ter izvira iz njegovega dela in njegovih pogodbenih obveznosti (32. člen ZGO-1). Projektant mora zato ob upoštevanju zadostne odgovornosti in ob neposredni analizi stroškov in koristi upoštevati:

- zakon investitorju nalaga tudi udeležbo drugih strokovnih udeležencev, zaradi česar je izpolnjevanje zakonske sestavine realen pristop k obči konsistentnosti investitorja: ob tem projektant praviloma tehta svoj ekonomski interes za udeležbo pri gradnji enostanovanjske stavbe v lastni režiji;
- projektant bo ob taki odločitvi investitorja z ekonomskega vidika nesporno tudi razsojal o prevzemu in izvedbi nadzorne funkcije pri gradnji enostanovanjske stavbe v lastni režiji;
- v primeru kršitve projektanta je civilnopravno razmerje jasno (projektant je odškodninsko odgovoren investitorju), poklicno združenje ali obe združenji (ZAPS in IZS) izvedeta disciplinske postopke, v primeru kršitve ZGO-1 gradbeni inšpektor izreče projektantu globo za prekrškovno obveznost, poda obdolžilni predlog oziroma izreče ukrep, ob morebitnem sumu storitve kaznivega dejanja pa izvedejo postopek drugi državni organi; v nobenem primeru investitor praviloma

¹³ Skladno z določbami 662. člena Obligacijskega zakonika (OZ-UPB1, Ur. l. RS, št. 97/07) projektant odgovarja za morebitne napake pri izdelavi zgradbe, ki se nanašajo na njeno solidnost, oz. tudi za morebitne pomanjkljivosti zemljišča, na katerem je zgrajena zgradba, če se take napake pokažejo v desetih letih od izročitve in prevzema del. Te odgovornosti ni mogoče s pogodbo niti izključiti niti omejiti. Dobnikova (2011a: 17) ugotavlja, da projektant investitorju odškodninsko odgovarja za napake projekta in napake objekta, katerih vzrok so napake projektne dokumentacije. Skladno s 84. členom ZGO-1 pa mora že izvajalec pred začetkom izvajanja posameznih del in med njihovim izvajanjem opraviti pregled PZI in opozoriti investitorja, projektanta in revidenta ter nadzornika na morebitne ugotovljene pomanjkljivosti ter zahtevati njihovo odpravo. V prispevku obravnavamo le prekrške oz. kazniva dejanja po ZGO-1 oz. KZ-1.

ne bi smel biti oškodovan, saj mu povrnitev škode zagotavlja odškodninska odgovornost projektanta (glej tudi Klemenčič Maničeva in drugi 2011b: 24 in 25).¹⁴ Projektant pa mora v takih primerih upoštevati praviloma negativen vpliv na svoj ugled in zaupanje, upoštevajoč značilnosti investitorja kot homo oeconomicusa, saj bi ta lahko načrtno iskal projektante, ki ne bi upoštevali določil moralno-etičnih načel družbene odgovornosti. To pa zanj kratkoročno brez ustreznega nadzora, ki bi ga opravljale državne institucije, in brez ustreznih sankcij ter še posebej med recesiji in ob bistveno zmanjšanem obsegu dela pomeni eno ključnih dilem.

Klemenčič Maničeva in drugi (2011b: 25 in 26) ocenjujejo, da je v Sloveniji slaba tretjina projektne dokumentacije za stavbe izdelana za tiste nove enostanovanjske stavbe, ki bodo grajene v lastni režiji. Večina takih investitorjev pa naroči le izdelavo projekta PGD, torej je edini načrt, s katerim pri gradnji razpolagajo, načrt arhitekture. Arhitekt pa lahko skladno z ZGO-1 že na podlagi PGD izvaja »projektantski nadzor«, in ker (lahko) nadzira skladnost gradnje le s projektom PGD, ni neposredno odgovoren za to, da investitor ne razpolaga še s projektom PZI. Ob tem se pojavlja vprašanje, ali se je s tem tak projektant izognil svoji družbeni odgovornosti in ali je država nomotehnično uredila področje nadzora tako, da je omogočeno doseganje že navedenih bistvenih lastnosti objektov: skladnosti s prostorskimi akti, zanesljivosti in evidentiranosti (13. člen ZGO-1). Za zanesljivost tako zgrajenega objekta namreč ni zagotovljen niti temeljni pogoji, tj. ustreznost projektna dokumentacija. Pri izvajanju del brez načrta gradbenih konstrukcij, električnih inštalacij in električne opreme ter strojnih inštalacij in strojne opreme se lahko ta dela izvajajo po svoje in nenačrtno, kar pa ne more zagotavljati končnega cilja, tj. kakovosti in zanesljivosti stanovanjskega objekta. Morebitne sanacije za slabo izvedene gradnje (in nadzor) pa bi praviloma projektantu lahko povzročile precejšnje dodatne stroške zaradi odprave škode.

4 Sklep

Nadzorni organi v poklicnih združenjih IZS in ZAPS ugotavljajo etične prestopke, pristojni državni organi pa prekrške projektantov in kazniva dejanja. Njihova analiza pokaže naslednje:

- glede na število disciplinskih kršitev, ki so jih obravnavala poklicna združenja, lahko pritrdimo ugotovitvam Kocjana (2011: 8), ki se do (razmeroma

majhnega) števila prijav sicer ne opredeljuje, vendar meni, da je »število kršitev pooblaščenih inženirjev majhno glede na številčnost članstva, kar je vsekakor spodbudno«;

- gradbeni inšpektorji letno izdajo povprečno 50 odločb za vse vrste gradenj (tj. vseh vrst stavb in drugih objektov), vendar se je njihovo število v letu 2010 bistveno povečalo, medtem ko število ukrepov gradbenega inšpektorja kot prekrškovnega organa vse od leta 2006 do leta 2008 raste (na 64), nato pa do leta 2010 pada skoraj na izhodišče iz leta 2006 (27) (SURS, 2011, in lastni izračun), kar je v primerjavi s številom gradenj (projektant je vedno obvezni udeleženec gradnje) razmeroma majhen delež;
- pri obravnavi 318. člena KZ oziroma 315. člena KZ-1 izhaja, da je takih kaznivih dejanj razmeroma malo, zelo malo pa je tistih, ki bi imela za posledico telesno poškodbo oziroma smrt osebe (kot najvišje dobrine).

Prikazani podatki in analize kažejo, da lahko projektant opravlja svoje delo družbeno odgovorno in da mu investitor lahko zaupa, odprta pa ostajajo nekatera druga vprašanja, za katera bo treba za zagotavljanje kakovosti storitev in doseganja celostne družbene odgovornosti poiskati rešitve v jasno in nedvoumno postavljenih pravilih in merilih ter njihovem preglednem izvajanju na osebni in institucionalni ravni.

Z vnaprej jasno postavljenimi pravili in merili ter predvsem s preglednim izvajanjem ustreznih predpisov ob družbeni odgovornosti s kazenskimi sankcijami za vse sodelujoče udeležence bi lahko tudi v praksi zagotovili, da bodo projektanti ravnali bolj osebno in družbeno odgovorno. Zaradi višjih stroškov izdelave PZI v primerjavi s ceno izdelave PGD ter predvsem zaradi slabega delovanja institucij in neizvajanja nadzora trenutna zakonska ureditev vodi do nasprotnega učinka, in sicer neupoštevanja veljavnih predpisov, kot sta gradnja brez PZI in strokovnega nadzora. Predvsem je pomembna kakovost delovanja institucij ob ustrezni odgovornosti pri opravljanju del in nalog. Ob tem so pomembna jasna, vnaprej postavljena merila in pravila ob učinkovitem preprečevanju nepravilnosti z ustreznimi sankcijami ob kršenju določb ZGO-1. Pomembno je vzpostaviti tudi ustrezne podatkovne zbirke na ravni posameznih gradenj ali vzorca gradenj enostanovanjskih stavb, da se lahko izboljšajo priprava dokumentacije in potek gradnje enostanovanjskih objektov (predvsem v lastni režiji) ter nadzor nad izvajanjem del, s tem pa zagotovi večja varnost bivanja v enostanovanjskih objektih.

Vseeno pa nekaj bistvenih prikazov, vprašanj in dvomov ostaja odprtih. Ponudba projektantskih storitev, sploh med krizo, bistveno presega povpraševanje. Poleg tega vsakršno dodatno plačevanje za storitve, ki jih »nihče ne preverja« (npr. priprava projekta PZI), za običajne investitorje vsaj v prvi fazi dejansko pomeni »umeten administrativen« dvig (ne)potrebnih stroškov. Pri

¹⁴ »Pri ugotavljanju odškodninske odgovornosti mora oškodovanec dokazati, da je oškodovalec storil določeno protipravno dejanje, ki je lahko storitev ali opustitev, nadalje mora dokazati, da je oškodovancu nastala škoda ter da je ta posledica protipravnega ravnanja oškodovalca. Če zgolj ena od omenjenih predpostavk ne obstaja, ni podana odškodninska odgovornost.« (Dobnik 2011b: 10).

gradnji enostanovanjskih objektov bi bilo nujno treba spremeniti pravila o pripravi projektne dokumentacije PGD (predvsem jasno določiti pooblastila posameznih strokovnjakov) in vpeljati obvezno pripravo projektne dokumentacije PZI. Upoštevajoč časovno sestavino gradnje, se z vpeljavo obvezne priprave (in uporabe) PZI postopek ne bi poenostavil (skrajšal), ne bi pa se niti bistveno podaljšal. Jasnega merila o spremembi ekonomske sestave gradnje pa ni mogoče nedvoumno opredeliti, saj bi se (najverjetneje) stroški investitorja zaradi pridobivanja PZI dejansko povečali, vendar pa bi s pridobitvijo in ustrezno izvedbo PZI investitor nesporno pridobil in zagotovil kakovost izvedbe posameznega opravila (vodovodnega, električarskega ipd.), kar prav tako vpliva na končno (ekonomsko) vrednost posameznega gradbenega objekta. Na koncu je treba poudariti tudi, da bi obvezna uvedba PZI med drugim omogočila uvedbo popolne sledljivosti izvedbe gradbenih del ter s tem tudi lažje in učinkovitejše opravljanje nadzora. Kot je to običajno v tujini, bi taksa za izdajo gradbenega dovoljenja vključevala obvezen večkratni ogled gradbenega inšpektorja, ki bi med drugim preverjal tudi, ali se dela dejansko izvajajo na podlagi PZI. Projektant (arhitekt) bo svojo vlogo izvedel osebno in družbeno odgovorno le takrat, ko bo investitorju enostanovanjskega objekta že med izdelavo PGD podrobno predstavil vsebino in pomen projekta PZI. Čeprav lahko projektantski (celo gradbeni) nadzor opravlja le na podlagi projekta PGD, pa za nadziranje take gradnje objekta, ki je grajen brez projekta PZI, projektant ne odgovarja. ZGO-1 namreč obvezno izvajanja del na podlagi PZI nalaga le izvajalcu, to pa je pri gradnji enostanovanjskega objekta v lastni režiji investitor.

Ne nazadnje pa je treba opozoriti tudi na etično dvomljivo možnost izvajanja projektne in gradbenega nadzora pri gradnji enostanovanjske hiše v lastni režiji. Investitor bo praviloma zainteresiran za čim manj udeležencev, kar ga vodi v odločitev o združitvi obeh nadzorov v eni osebi, pri čemer projektant nadzira samega sebe. Po drugi strani pa pri ločenih vlogah gradbenega in projektne nadzora oba nadzora lahko opravljajo isti strokovnjaki, ki bodo ob drugem projektu zamenjali vloge. Tako se zastavi vprašanje kakovosti opravljenega nadzora oziroma zmanjševanja »nepotrebnih« stroškov nadzora po načelu *Quid pro quo* in nujno dvom o izvedeni rešitvi. Prav tako pa si je težko predstavljati hkratno izvedbo gradbenega in projektne nadzora: kdo nadzira koga? Verjetno bi stalna ali vsaj mandatna opredelitev strokovnjaka za eno ali drugo vlogo prinesla na tem področju bistvene spremembe, iskanje odgovora na to in druge predstavljene dileme pa je vredno temeljitega premisleka. To bi pomenilo rešitev, ki je verjetno na strani zakonodajalca: poenostavljen in jasn postopek, pozitivne prakse in izkušnje, jasno opredeljena merila s pristojnostmi in odgovornostmi ipd. Čas in stroški izvedbe novogradenj pa se zaradi tega ne bi povečali, ravno nasprotno – investitor bi tako dolgoročno lahko samo pridobil, saj bi se nepravilnosti

med projektiranjem in gradnjo odkrile dovolj zgodaj, da bi jih lahko stroškovno ugodno tudi odpravili. Le tak pristop bi lahko bil korak k tistemu »še nekaj več« pri spodbujanju ustvarjalnosti projektanta in prispevku k zakonitvi zmernosti.

Literatura in viri

Adam, Frane, Rončević, Bojan, in Tomšič, Matevž. Socialni kapital – za SRS. Dostopno na: <http://www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/dokumenti/sockap.pdf> (14. 5. 2012),

bAIK - Bundeskammer der Architekten und Ingenieurkonsulenten. Dostopno na: <http://www.arching.at/baik/ueber-uns/aufgaben-baik/content.html> (17. 5. 2012).

Bačlija, Irena, in Johannsen, Lars. 2007. Komu zaupamo? V: Teorija in praksa, let. 44, 1–2, str. 103–121.

Bele, Ivan. 2005. Zakon o prekrških (ZP-1) s komentarjem. Ljubljana: GV Založba.

Breznik, Janez. 2010. Komentar k 45. členu ZGO-1: točka 1. V: Zakon o graditvi objektov (ZGO-1) s komentarjem. J. Breznik in drugi. Ljubljana: GV Založba.

Carroll, B. Archie, in K. Ann Buchholz. 2000. Business & Societies Ethics and Stakeholder Management. 4th. Edition, Cincinnati (Ohio): South-Western College.

Coase, Ronald. 1998. The New Institutional Economics, American Economic Review, 88 (2), str. 72–74.

Cunk, Zoran. 2010. Dinamični model družbene odgovornosti podjetja – model obče konsistentnosti. V: Eseji o družbeni odgovornosti. M. Mulej in A. Hrast. Maribor: Inštitut za razvoj družbene odgovornosti – IRDO in Ljubljana: Inštitut za trajnostni razvoj, prostorsko načrtovanje in okoljske študije: Zavod Ypsilon, 6. poglavje.

Fukuyama, Francis. 1996. Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity. New York: Touchstone Books.

Deisinger, Mitja. 2002. Kazenski zakonik s komentarjem: Posebni del. Ljubljana: GV Založba, str. 569.

Disciplinski pravilnik Inženirske zbornice Slovenije. Dostopno na: <http://www.izs.si/prirocniki-publikacije/glasilo-izsnovo/letnik-2010/letnik-13-stevilka-54/uradni-list/disciplinski-pravilnik/> (18. 5. 2012).

Dobnik, Carmen. 2011a. Odgovornosti projektanta s pogodbo ni mogoče izključiti ali omejiti. IZS. NOVO, 14

(59), september 2011, str. 15–17.

Dobnik, Carmen. 2011b. Odgovornost nadzornika pri nadzoru nad izvajalcem in nadzoru nad izvajanjem del. IZS. NOVO, 14 (58), junij 2011, str. 10 in 11.

Duhovnik, Janez. 2010. Komentar k 45. členu ZGO-1: točka 8 in 9. V: Zakon o graditvi objektov (ZGO-1) s komentarjem. J. Breznik in drugi. Ljubljana: GV Založba.

Gruden, Barbara, in Polona Kovač. 2007. Procesne posebnosti upravnega postopka izdaje gradbenega dovoljenja. Uprava, V (1/2007), str. 43–66.

Iglič, Hajdeja. 2004. Dejavniki nizke stopnje zaupanja v Sloveniji. V: Družboslovne razprave, XX: 46–47, str. 149–175.

IZS – Inženirska zbornica Slovenije. Dostopno na: <http://www.izs.si/> (18. 5. 2012).

Kazenski zakonik (KZ-1), Ur. l. RS, št. 55/08, s spremembami.

Kazenski zakonik, Ur. l. RS, št. 63/94, s spremembami.

Klemenčič Manič, Mojca, Cunk, Zoran, in Štefan Bojnec. 2011a. Nelegalno ravnanje pri gradnji v lastni režiji: racionalnost investorjev ali slabo delovanje institucij? IB revija, XLV (4), str. 63–76. Ljubljana: UMAR.

Klemenčič Manič, Mojca, Cunk, Zoran, in Štefan Bojnec. 2011b. Investor in (ne)odgovornost nadzornika pri gradnji enostanovanjske stavbe v lastni režiji. Uprava, IX (3/2011), str. 7–33. Ljubljana: Fakulteta za upravo.

Kocjan, Boris. 2011. Pogoji za obravnavanje kršitve je popolna prijava. IZS. NOVO, 14 (58), junij 2011, str. 8.

Kodeks poklicne etike članov Inženirske zbornice Slovenije. Dostopno na: http://www.izs.si/fileadmin/dokumenti/pravilniki/Kodeks_poklicne_etike_IZS-sprejet_na_skup__ini_IZS_15.6.2010.pdf (18. 5. 2012).

Leban, Ivan. 2011a. Pravilnik o projektni dokumentaciji – novosti in prvi odmevi. Dostopno na: <http://www.izs.si/prirocniki-publikacije/glasilo-izsnovo/letnik-2008/letnik-11-stevilka-47/aktualno/pravilnik-o-projektni-dokumentaciji-novosti-in-prvi-odmevi/> (17. 5. 2012).

Leban, Ivan. 2011b. Sprememb je najbolj potreben Pravilnik o projektni dokumentaciji. Dostopno na: <http://www.izs.si/prirocniki-publikacije/glasilo-izsnovo/letnik-2010/letnik-13-stevilka-55/programiprojekti/sprememb-je-najbolj-potreben-pravilnik-o-projektni-dokumentaciji/> (17. 5. 2012).

Leben, Uroš. 2011. Prednosti in pomanjkljivosti novih

Pogojev zavarovanja odgovornosti za člane IZS in ZAPS. Dostopno na: <http://www.izs.si/prirocniki-publikacije/glasilo-izsnovo/letnik-2010/letnik-13-stevilka-56/aktualno/prednosti-in-pomanjkljivosti-novih-pogojev-zavarovanja-odgovornosti-za-clane-izs-in-zaps/> (17. 5. 2012).

Mead, Georg Herbert. 1997. Um, sebstvo, družba (izvirnik: Mind, Self & Society from the Standpoint of a Social Behaviorist). Ljubljana: Krtina (Temeljna dela).

Ministrstvo za infrastrukturo in prostor – Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o graditvi objektov (ZGO-1E) – predlog za obravnavo z dne 23. maja 2012.

MOP – odgovor z dne 14. julija 2008.

MOP – odgovor z dne 2. septembra 2010.

MOP – odgovor z dne 10. februarja 2011.

North, Douglass C. 2005. Understanding the Process of Economic Change. Princeton University Press.

Mulej, Matjaž. 2000. Dialektične in druge mehkosistemske teorije (podlaga za celovitost in uspeh managementa). Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko poslovna fakulteta.

Obligacijski zakonik OZ-UPB1, Ur. l. RS, št. 97/07.

Plavšak, Nina. 1998. Odgovornost profesionalnih oseb za napake zgradbe: odgovornost projektanta, izvajalca in nadzornega inženirja. Ljubljana: Gospodarski vestnik.

Poročilo o delu Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor za leto 2008, številka 020-10/2009, januar 2009. Dostopno na: http://www.iop.gov.si/fileadmin/iop.gov.si/pageuploads/IRSOP_dokumenti/Porocila_IJZ/letno_porocilo_2008.pdf (2. 4. 2012).

Poročilo o delu Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor za leto 2009, številka 020-22/2010, marec 2010. Dostopno na: http://www.ipep.gov.si/fileadmin/ipep.gov.si/pageuploads/IRSOP_dokumenti/Porocila_IJZ/Porocilo_o_delu_IRSOP2009.pdf (2. 4. 2012).

Poročilo o delu Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor za leto 2010, februar 2011. Dostopno na: http://www.ipep.gov.si/fileadmin/ipep.gov.si/pageuploads/IRSOP_dokumenti/Porocila_IJZ/LETNO_POROCILO_2010_1_.pdf (2. 4. 2012).

Pravilnik o gradbiščih (Ur. l. RS, št. 55/08 in 54/2009).

Pravilnik o projektni dokumentaciji (Ur. l. RS, št. 55/08).

Pravilnik o projektni in tehnični dokumentaciji (Ur. l. RS,

št. 66/04 in 54/05).

Pravilnik o zahtevah za nizkonapetostne električne inštalacije v stavbah (Ur. l. RS, št. 41/09 in 2/12).
Pravilnik o učinkoviti rabi energije v stavbah (Ur. l. RS, št. 52/10).

Ritonja, Tina. 2006. Anketa o samogradnji v gospodinjstvih. Dostopno na: http://www.stat.si/radenci/program_2006/D3_Ritonja.doc (9. 5. 2012).

Republika Slovenija, Ministrstvo za okolje in prostor, Inšpektorat RS za okolje in prostor, Urad predstojnika, Poročilo o delu Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor za leto 2006, številka 020-8/2007, januar 2007. Dostopno na: http://www.ipep.gov.si/fileadmin/ipep.gov.si/pageuploads/IRSOP_dokumenti/Porocila_IJZ/letno_porocilo_2006.pdf (2. 4. 2012).

Republika Slovenija, Ministrstvo za okolje in prostor, Inšpektorat RS za okolje in prostor, Urad predstojnika, Poročilo o delu inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor za leto 2007, številka 020-10/2008, februar 2008. Dostopno na: http://www.ipep.gov.si/fileadmin/ipep.gov.si/pageuploads/IRSOP_dokumenti/Porocila_IJZ/letno_porocilo_2007.pdf (2. 4. 2012).

Selinšek, Liljana. 2007. Kazensko pravo: splošni del in osnove posebnega dela. Ljubljana: GV Založba.

Sodba UL0003513 z dne 19. 08. 2010. Dostopno na: http://www.sodisce.si/znanje/sodna_praksa/upravno_sodisce_rs/2010040815248030/ (18. 5. 2012).

Sodba UM0010386 z dne 22. 9. 2010. Dostopno na: http://www.sodisce.si/znanje/sodna_praksa/upravno_sodisce_rs/2010040815248017/ (18. 5. 2012).

Statistični urad RS (SURS). Dostopno na: <http://www.stat.si/> (2. 5. 2012).

Švajncar, Marija. 1995. Etika I. Nova Gorica: Educa.

Tratar, Boštjan. 2005. Komentar k členom 45–58. V: Zakon o prekrških s komentarjem. I. Bele. Ljubljana: GV Založba.

Voljčank, Vinko, in Glavnik, Borut. 2011. Zahtevnost električnih inštalacij nekdanj in danes. Dostopno na: <http://www.izs.si/prirocniki-publikacije/glasilo-izsnovo/letnik-2010/letnik-13-stevilka-56/programiprojekti/zahtevnost-elektricnih-instalacij-nekdaj-in-danes/> (17. 5. 2012).

Williamson, Oliver E. 2000. The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead, *Journal of Economic Literature*, 38 (3), str. 595–613.

Zakon o graditvi objektov – ZGO-1, Ur. l. RS, št. 110/02, s

spremembami.

Zakon o prekrških – ZP-1, Ur. l. RS, št. 7/03, s spremembami.

ZAPS – Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije. Dostopno na: <http://www.zaps.si/> (18. 5. 2012).